

Их судьбы связаны со Щучинщиной

На протяжении многовековой истории Щучинская земля славилась талантливыми людьми, которые, благодаря своим дарованиям, настойчивости и упорному труду, многого добились в жизни. Мы предлагаем Вам познакомиться с краткими биографиями некоторых из них. Все эти люди в свое время имели или имеют непосредственное отношение к Щучинщине: кто-то здесь родился, кто-то учился, работал, сражался, творил, а кто-то обрел вечный покой. Список далеко не полный и будет дополняться, мы надеемся, и с Вашей помощью. Если Вам известны какие-либо интересные факты о знаменитых людях, имеющих отношение к нашему району, – пишите на наш электронный адрес, мы будем очень благодарны за Ваше участие.

Родились на Щучинщине

Святлана Іосіфаўна Абдулаева нарадзілася 23 снежня 1964 года ў вёсцы Ашмянцы Шчучынскага раёна. Скончыла Гродзенскае музычнае вучылішча. Працуе ў Навагрудскай дзіцячай школе мастацтваў. Друкавацца пачала ў 1985 годзе. Вершы з'яўляліся ў часопісах «Маладосць», «Полымя», «Алеся», «Гаспадыня», «Книжный калейдоскоп», у газетах «ЛіМ», «Настаўніцкая газета», «Гродзенская праўда». Піша на беларускай і рускай мовах. У 2011 годзе ў выдавецтве «Кнігазбор» выйшаў зборнік яе паэзіі «Музыка дажджу». А ў 2012 годзе ў выдавецтве «Ковчег» – зборнік «Тайна времени» на рускай мове. Многія вершы паэткі пакладзены самадзейнымі кампазітарамі на музыку.

ГАЛІНА Вольга Уладзіміраўна

(сцэнічны псеўданім: дзявочае Грудзінская, па мужу Александроўская).

Нарадзілася 23 сакавіка 1899 года ў мястэчку Жалудок сучаснага Шчучынскага раёна. Сцэнічную дзейнасць пачала ў 1919 годзе. З 1923 года – актрыса 1-га Беларускага дзяржаўнага тэатра (БДТ-1, з 1944 года – Беларускі тэатр імя Янкі Купалы), аўтарства псеўданіма належыць Якубу Коласу, з якім тады яшчэ будучая актрыса пазнаёмілася ў Вільні перад Першай сусветнай вайной. У гады Вялікай Айчыннай вайны разам з тэатрам была эвакуіравана ў горад Томск. Народная артыстка Беларусі (1946). Апошні раз выйшла на сцэну ў 1962 годзе. Выкладала акцёрскае майстэрства ў студыях пры тэатры (з 1934 года) і ў Беларускім дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце (з 1946 года). Актрыса вялікай сцэнічнай культуры. Створаныя ёю вобразы вызначаліся інтэлектуальнасцю, багаццем і шматграннасцю сцэнічных характарыстык: Ганна, Графіня Стрэмбоўская («Машэка», «Кастусь Каліноўскі» Е.Міровіча), Яворская, Альдона («Мост», «Вір» Я.Рамановіча), Пані Яндрыхоўская, Марозава, Прымановіч («Партызаны», «Пяюць жаваранкі», «Людзі і д'яблы» К.Крапівы), Купавіна («Ваўкі і авечкі» А.Астроўскага), Соф'я («Апошнія» М.Горкага), Ранеўская, Аркадзіна («Вішнёвы сад», «Чайка» А.Чэхава), Карэніна («Жывы труп» Л.Талстога), Тэадора («Дурная для іншых, разумная для сябе» Лопэ дэ Вэгі). Выступала ў перыядычным друку з успамінамі пра дзеячаў беларускага тэатра, з рэцэнзіямі на спектаклі, артыкуламі-роздумамі пра сутнасць акцёрскага мастацтва. Памерла 4 снежня 1980 года. Узнагароджана 2 ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга (1948, 1955) і ордэнам «Знак Пашаны». Сцэнічную біяграфію актрысы, яе жыццёвы шлях даследавала мастацтвазнаўца Тамара Гаробчанка ў кнізе «Вольга Галіна: Крытыка-біяграфічны нарыс» (Мінск, 1980).

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.436.

Казімір Альхімовіч нарадзіўся перад самымі калядамі – 20 снежня 1840 года ў вёсцы Дзембрава. Падрасшага Казіка бацька аддаў у Віленскую гімназію. Пасля заканчэння гімназіі ён некаторы час працаваў эканомам у адным з маёнткаў пад Кіевам.

У 1863 годзе К.Альхімовіч сярод удзельнікаў вызваленчага паўстання. Па прыговору суда быў высланы ў Сібір. У ссылцы мастак шмат маляваў з натуры, занатоўваючы падзеі з цяжкага жыцця сасланных, пісаў рэлігійныя кампазіцыі, з

продажу якіх жыў.

У 1869 годзе, вярнуўшыся з ссылкі, Альхімовіч пасяліўся ў Варшаве, дзе ў 1871–1873 гадах наведваў рысавальную школу, якой кіраваў выпускнік Пецярбургскай Акадэміі мастацтваў Войцах Герсан. Як сцвярджалі сучаснікі, Альхімовіч быў любімым вучнем Герсана. Двойчы ён быў узнагароджаны срэбным медалём за карціны “Смерць у выгнанні” і “Пахаванне на Урале”.

Мастак едзе ў Мюнхен, дзе ўдасканалвае сваё майстэрства з 1873 па 1875 год у Мюнхенскай Акадэміі мастацтваў пад кіраўніцтвам прафесара Вагнера. З 1875 па 1878 год працаваў у Парыжы. Жыў у Авоне і ў Фантэнбло, дзе кіраваў мастацкай майстэрняй. У 1878 годзе Альхімовіч вярнуўся ў Варшаву. З 1880 года выкладае малюнак у школе жывапісу і разьбы Б. Пасвікавай.

Сапраўдны поспех і сусветная вядомасць прыйшлі да Альхімовіча з карцінай “Пахаванне Гедыміна”, завершанай у 1883 годзе. Работа з 1887 па 1888 год экспанавалася на выставах у Варшаве, Пецярбургу, Львове, Сан-Францыска. У сваёй творчасці К.Альхімовіч таксама звяртаўся да вобразаў Вітаўта і Кейстута.

Цікавасцю да гісторыі сваёй Радзімы выклікана стварэнне шэрагу гістарычных кампазіцый, дзе перад глядачом паўстаюць тыя часы, калі на тэрыторыі Беларусі панавала паганская вера. Палотны “Паганскія вешчуны”, “Малітвы жарсцецэрпных”,

“Пахаванне Гедыміна”

“Багіня кахання Мільда”, “Смерць Маргера”, “Ліздзейка з дачкой на крушнях храма Перуна”, “Апошні вясчун Літвы з дачкой Плёнтай” з гэтага шэрагу.

Некалькі прац Альхімовіча прысвечаны польскай гісторыі. У Варшаве, у музеі Войска Польскага, захоўваецца палатно мастака “Абарона Ольштына”.

У канцы 1880-х гадоў мастаком ствараюцца палотны: “Смерць Міхаіла Глінскага ў цямніцы” і “Падрыхтоўка да смерці Самуіла Збароўскага”. Партрэты Паўла Яна Сапегі, Крыштафа Радзівіла, палотны “Вясельныя ўрачыстасці Жыгімонта Аўгуста” прадаўжаюць галерэю гістарычных работ, выкананых нашым славутым земляком.

Увагай да ўсяго роднага, беларускага прасякнуты яго шматлікія кампазіцыі бытавога жанру. Сюжэты для іх навеяны ўспамінамі аб родных мясцінах. ”Жніво”, ”Дажынкi”, ”Наём работнікаў”, ”Хата селяніна”, ”Дзеці пад лесам” і г.д. створаны па замалёўках і эцюдах, зробленых у Дзембраве.

Альхімовіч працаваў таксама і як графік. Да сённяшняга дня дайшлі яго графічныя аркушы, выкананыя ў чорным тушы, дзе мастак узнаўляе аблічча выдатных людзей мінулага – гетманаў Вялікага княства Літоўскага Кшыштафа Радзівіла і Паўла Сапегі. Адмысловыя яго ілюстрацыі да твораў Э. Ажэшкі, зямлячкі мастака, пісьменніцы-дэмакраткі, як і Альхімовіч, удзельніцы паўстання 1863-1864 гадоў.

На жаль, пакуль мала вядома пра асабістае жыццё мастака. Ён многа працаваў, шмат разоў атрымліваў узнагароды на прадстаўнічых выставах. Яго творы бачылі лепшыя салоны Парыжа і Мюнхена, Берліна і Адэсы, Пецярбурга і Львова, Сан-

Францыска і Чыкага, Прагі і многіх польскіх гарадоў.

“Дажынкi”

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.97-99.

Савук А. Жывапісец паганскай Літвы // Лідскі летапісец. 2000. № 4. С. 11—15.

Славамір Валяр’янавіч Антановіч

нарадзіўся 9 студзеня 1955 года ў вёсцы

Піляўсі Шчучынскага раёна. З залатым медалём скончыў Каменскую сярэднюю школу.

Вышэйшую адукацыю атрымаў 1977 годзе, скончыўшы Мінскі радыётэхнічны інстытут. Пазней скончыў юрыдычны факультэт БДУ. Працаваў у камсамольскіх органах, на вытворчасці (Мінскі гарадскі рамонтна-будаўнічы трэст), інструктарам

Шчучынскага райкама партыі.

З 1985 па 1990 гады – спецыяльны карэспандэнт газет «Мінская праўда» і «Звязда».

Быў памочнікам Першага сакратара ЦК Кампартыі Беларусі. З 1992 года саветнік, прэс-сакратар Старшыні Вярхоўнага Суда Рэспублікі Беларусь, галоўны саветнік Прэм’ер-міністра.

Славамір Антановіч – старшыня Савета рэспубліканскага літаратурнага фонду Саюза пісьменнікаў Белаусі. Заслужаны журналіст і лаўрэат прэміі «Залатое пяро» Беларускага Саюза журналістаў. Сябра Саюза журналістаў СССР (1988).

Аўтар дакументальнай аповесці «Пётр Машеров» (1993), гістарычных раманаў

«Призраки Можайковской крепости», «В августе 91-го...», кнігі паэзіі і прозы «Вяртанне ў юнацтва», дакументальных кніг «Приговоренные к

расстрелу», «Жизнь вне закона», «Ушедшие в бессмертие», «Судьба до востребования».

Багдзевіч Іосіф Міхайлавіч нарадзіўся 28 жніўня 1937 года ў вёсцы Васілішкі Шчучынскага раёна. Скончыў Гродзенскі сельскагаспадарчы інстытут (1960). З 1966 года навуковы супрацоўнік, загадчык лабараторыяй, з 1971 года намеснік дырэктара па навуковай рабоце Беларускага НДІ глебазнаўства і аграхіміі,

У 1980-2005 гадах дырэктар Інстытута глебазнаўства і аграхіміі НАН Беларусі. Са студзеня 2006 года загадчык аддзела ўрадлівасці глеб і лабараторыі маніторынгу ўрадлівасці глеб і экалогіі гэтага інстытута.

Навуковыя працы ў вобласці аграхіміі і радыёэкалогіі. Развіў навуковыя асновы эфектыўнага выкарыстання ўгнаенняў і кіравання ўрадлівасцю глеб. Абгрунтаваў канцэпцыю рэгулярнага павышэння ўрадлівасці дзярнова-падзолістых глеб, вызначыў шляхі пераадолення негатыўных наступстваў хімічнага і радыёактыўнага забруджвання глеб. Распрацаваў інтэграваныя мадэлі ўрадлівасці глеб з экалагічнымі абмежаваннямі на ўжыванне сродкаў хімізацыі і нарматыўна-метадычную аснову кампутарнай сістэмы ўгнаенняў, комплекс практычных мер па павышэнні ўрадлівасці глеб і эфектыўнасці ўгнаенняў. Прапанаваў серыю новых па-экалагічнаму прымальных формаў мінеральных угнаенняў з дадаткамі мікраэлементаў і біястымулятараў.

Доктар сельскагаспадарчых навук, прафесар (1992). Заслужаны работнік сельскай гаспадаркі Рэспублікі Беларусь (1997). Акадэмік Акадэміі аграрных навук Рэспублікі Беларусь (1994), акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі (2003), замежны член Украінскай акадэміі аграрных навук (2002).

Аўтар больш 400 навуковых прац, у тым ліку 6 манаграфій, 29 аўтарскіх пасведчанняў на вынаходствы і патэнтаў.

Лаўрэат Міжнароднай прэміі саюза вытворцаў калія (1995), Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь (2002).

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.434.

<http://nasb.gov.by/rus/members/academicians/bogdevich.php>

<http://www.ggau.by/universitet/pochetnye-doktora.html>

Багдзевіч Станіслаў Уладзіміравіч нарадзіўся ў 1954 годзе ў вёсцы

Бакшты Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці Беларускай ССР. У 1971 годзе пераехаў у пасёлак імя М.А.Марозава Усеволожскага раёна Ленінградскай вобласці. Працаваў вучнем повара, поварам і кладаўшчыком у Марозаўскім торзе, загадчыкам арганізацыйнага аддзела Усеволожскага гаркама ВЛКСМ, намеснікам дырэктара па гандлі Марозаўскага торгу, загадчыкам гандлёвым аддзелам Усеволожскага гарвыканкама. У 1980 годзе без адрыву ад вытворчасці

скончыў Ленінградскі інстытут савецкага гандлю.

Старшыня Усеволожскага спажывецкага таварыства. Дэпутат сходу прадстаўнікоў муніцыпальнага ўтварэння "Усеволожскі раён Ленінградскай вобласці". Заслужаны работнік гандлю РФ. Узнагароджаны знакам "За добрасумленную працу ў спажывецкай кааперацыі Расіі", ганаровай граматай губернатара Ленінградскай вобласці. Узнагароджаны ордэнам "За ўклад у развіццё спажывецкай

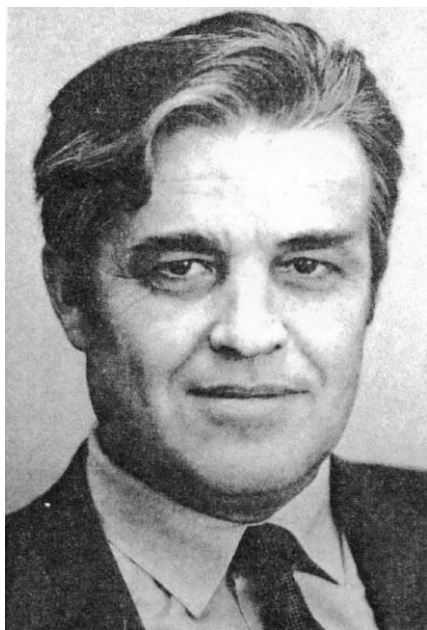
кааперацыі Расіі". Ганаровы грамадзянін Усеволжска і Усеволжскага раёна Ленінградскай вобласці.

Крыніцы:

http://www.llr.ru/poisk_show.php?PHPSESSID=8402bcc290dcae7f6aba7b52baf34a4&namer_id=enc4_3100&code=&name=

<http://www.test.alldolg.ru/39323/395747>

Валянцін Уладзіміравіч Болтач (Блакiт) (1938-2007) нарадзіўся 7

кастрычніка 1938 года ў вёсцы Вострава Шчучынскага раёна ў сялянскай сям'і. Пасля заканчэння Скідзельскай сярэдняй школы (1956) быў прыняты на работу літсупрацоўнікам у рэдакцыю шчучынскай раённай газеты «Чырвоны сцяг». Служыў у Савецкай Арміі (1957-1960). У 1966 годзе скончыў завочна Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. Працаваў у шчучынскай, затым у жалудокскай раённай газеце «За Радзіму» (1962), у міжраённай газеце «Савецкая вёска» (Шчучын), у 1963-1967 гадах – адказным сакратаром воранаўскай раённай газеты «Ленинское знамя», у 1967-1968 гадах – уласным карэспандэнтам абласной газеты «Гродзенская праўда». З 1968 годзе загадчык сектара друку, радыё і тэлебачання, у 1971-1972 і 1974-1978 гадах – намеснік загадчыка аддзела прапаганды і агітацыі Гродзенскага абкама КПБ. У 1974 годзе скончыў Вышэйшую партыйную школу пры ЦК КПСС у Маскве. У 1978-1987 годзе працаваў загадчыкам сектара тэлебачання і радыё ЦК

КПБ. З 1987 года – галоўны рэдактар часопіса «Вожык». Сябра Саюза Пісьменнікаў СССР з 1981 года. Узнагароджаны медалямі.

Вершы і нататкі публікаваў яшчэ ў школьныя гады ў раённай і абласной газетах. Першае апавяданне надрукавана ў 1960 годзе (часопіс «Вожык»). Аўтар зборніка гумарыстычных апавяданняў «Вынаходнік» (1974), аповесцей «Час прылёту журавоў» (1979), «Шануй імя сваё» (1981), «Усмешка Фартуны» (1984), «Вырай» (1986), «Аповесці» (1988).

Памёр 7 снежня 2007 года.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.434.

Уладзімір Гаўрылавіч Васько нарадзіўся 2 студзеня 1937 года ў вёсцы

Ліпчанка Шчучынскага раёна. Скончыў Орлеўскую сярэднюю школу, Гродзенскі педагагічны інстытут. Настаўнічаў, працаваў дырэктарам сярэдняй школы ў Дзятлаўскім раёне, у Дзятлаўскай і Лідскай раённых газетах. Жыве ў Лідзе. Піша вершы і прозу. Друкаваўся ў рэспубліканскіх газетах і часопісах. Аўтар зборнікаў вершаў «Прасветленасць» (1981), «На схілах берагоў» (1997).

Чэслаў Выдзьцкі (Немэн) (1939-2004)

нарадзіўся 16 лютага 1939 года ў вёсцы Старыя Васілішкі Шчучынскага раёна. З дзяцінства яго акружала музыка. Ужо ў школе Чэслаў спяваў у дзіцячым хоры, з 9-ці гадоў спяваў у касцельным хоры, потым паступіў у Гродзенскае музычна-педагагічнае вучылішча.

У 1958 годзе сям'я Выдрыцкіх пераязджае ў Польшчу. Чэслаў паступае ў музычны ліцэй Гданьска па класу фагота.

Тады ж ён пачаў актыўна ўдзельнічаць як вакаліст у мастацкай самадзейнасці. У 1962 годзе становіцца лаўрэатам фестывалю маладых талентаў у Шчэціне і неўзабаве пасля гэтага – салістам эстраднай групы «Сіня-чорныя». У гэтай групе ён працуе на

працягу чатырох гадоў, спрабуе сябе ў якасці аўтара песень. Неўзабаве арганізоўвае свой калектыў – «Акварэлі». З ім запісвае самую вядомую песню ранняга перыяду «Дзіўны гэты свет». На фестывалі ў Аполі ў 1967 годзе ён атрымаў за яе спецыяльную ўзнагароду. Музыка і вакальная манера ў тых гады была зарыентавана на негрыцянскі блюз. Але выразна адчуваўся ўплыў фальклору.

«Больш за усё мне бліжэй фальклор славянскі, гаворыць Ч.Немэн, асабліва рускі, беларускі. Калі жыў у Беларусі, у дзяцінстве, як быццам і не цікавіўся фальклорам. Але ж ён заўсёды быў у мяне ў душы. Я вельмі любіў народныя песні. Калі б я толькі спяваў, то выконваў бы менавіта гэтыя песні – яны самыя простыя, шчырыя і таму самыя прыгожыя».

Запісаўшы з «Акварэлі» 2 дыскі, Немэн распусціў ансамбль і ў 1969 годзе арганізаваў «Немэн Энігмацік». У новы ансамбль ён запрашае сур'ёзных джазавых музыкантаў. У 1973 годзе ўбачылі свет «карычневая» і «белая» пласцінкі, выкананыя ў духу камернага авангарду. У 1972-74 гадах Чэслаў запісвае 4 дыскі ў ФРГ. На нейкі час ён захапляецца джаз-рокам.

Новы этап у творчасці пачынаецца ў 1975 годзе, калі апроч песень Ч.Немэн пачынае пісаць музыку для тэатра і кіно. У 1979 г. Ч.Немэн на фестывалі ў Сопаце атрымлівае Гран-пры – яго «Вясна» (на верш Я.Івашкевіча) была аб'яўлена лепшай песняй. У 60-70 гадах Ч.Немэн неаднаразова прызнаваўся лепшым вакалістам Польшчы. У 1974 годзе быў адзначаны Залатым Крыжам Заслугі.

Ч.Немэн дабіваўся поспехаў на міжнародных фестывалях у Францыі, Германіі, Італіі, Чэхіі, Славакіі, Венгрыі, Швейцарыі. Выступаў ён таксама ў Маскве, Ленінградзе, Рызе, Таліне, Гродне.

У апошнія гады шмат эксперыментаваў з электроннымі інструментамі і сінтэзатарамі, кампутарнай графікай. Акрамя музыкі ён ствараў скульптуры.

Памер Чэслаў Немэн 17 студзеня 2004 года ў Варшаве.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.247-248.

<http://asoby.belinter.net/cont.php?x=czn>

Фердындын Міхайлавіч Гайдук нарадзіўся 27 сакавіка 1940 года ў вёсцы Шалькаўшчына Шчучынскага раёна. Пасля заканчэння школы паступіў у Гродзенскае медыцынскае вучылішча якое скончыў у 1958 годзе. Працаваў фельдшарам у Каменскай участковай бальніцы.

У 1962 годзе паступіў на лячэбны факультэт Мінскага медінстытута, які скончыў у 1968 годзе. У 1969 годзе быў залічаны на пасаду асістэнта кафедры псіхіятрыі, у 1976 годзе – на пасаду дацэнта.

У 1974 годзе абараніў кандыдацкую, а ў 1988 годзе – доктарскую дысертацыю.

На працягу 15 гадоў выконваў абавязкі галоўнага пазаштатнага дзіцячага псіхіятра Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, стаяў ля вытокаў арганізацыі псіханеўралагічнай дапамогі дзецям Беларусі.

Прафесар кафедры псіхіятрыі і медыцынскай псіхалогіі БДМУ.

Апублікаваў звыш 160 навуковых работ, з'яўляецца суаўтарам 4 навучальных дапаможнікаў і энцыклапедый.

Узнагароджаны значком «Выдатнік аховы здароўя» і медалём «За працоўную доблесць». У 1993 годзе яму прысвоена званне «Заслужаны дзеяч аховы здароўя Рэспублікі Беларусь».

Андрэй Леанідавіч Гурын нарадзіўся 8 жніўня 1972 года ў гарадскім

пасёлку Жалудок Шчучынскага раёна. У 1995 годзе скончыў Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі інстытут. Працаваў урачом акушэр-геніколагам раддома горада Бабруйску. Аспірант (1998-2001), асістэнт (2001-2006), дацэнт (з 2006 года) кафедры акушэрства і гінекалогіі ГрДМУ. Дэкан педыятрычнага факультэта.

Кандыдат медыцынскіх навук, аўтар больш чым

30 навуковых

Віктар Іванавіч Дарашкевіч нарадзіўся 9 чэрвеня 1949 года ў вёсцы Цёмнае Балота (цяпер Сасновы Бор) Шчучынскага раёна.

Скончыў Астрынскую СШ (1966), філалагічны факультэт БДУ (1971). Некаторы час працаваў выкладчыкам беларускай і рускай мовы і літаратуры ў Праўдзінскай СШ Мінскага раёна. У 1971-1974 гадах вучыўся ў

аспірантуры пры Інстытуце літаратуры АН БССР, стажыраваўся на кафедры класічнай філалогіі Вільнюскага універсітэта. Пасля заканчэння аспірантуры працаваў малодшым навуковым супрацоўнікам Інстытута літаратуры (1974-1978), вучоным сакратаром Савета па каардынацыі навуковай дзейнасці пры прэзідыуме АН БССР (1978-1982). З 1982 года старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры АН БССР. З 1990 года на пенсіі.

Друкуецца з 1965 года (першыя апавяданні «Зорка Венера» і «Пачатак сяброўства» з'явіліся ў Шчучынскай раённай газеце «Савецкая вёска» і часопісе «Бярозка»). Даследуе гісторыю старажытнай беларускай літаратуры, новалацінскі літаратурна-філасофскі пласт Беларусі і Літвы XV-XVIII стагоддзяў. Падрыхтаваў да друку паэму «Песня пра зубра» М. Гусоўскага. Укладальнік навукова-каменціраванага зборніка дакументаў і матэрыялаў пра Ф. Скарыну. У 1994 годзе стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь. Памёр у 2003 годзе.

Крыніцы:

www.litbel.org/by/1903/persons/569/1958.html

Юзэф Альфонсавіч Дзежыц нарадзіўся 14 сакавіка 1921 года ў вёсцы Казулішкі ў сялянскай сям'і. Вучыўся ў пачатковай школе ў вёсцы Прымакі, потым у Васілішках. У 1935-39 гадах навучаўся у агульнаадукацыйнай гімназіі і педагагічным ліцэі ў Шчучыне. У гады Вялікай Айчыннай вайны працаваў настаўнікам у польскай і беларускай школах. З 1942 года у ZWZ-AK.

Удзельнічаў у ваенных акцыях польскіх партызан. У 1944-45 гадах працаваў настаўнікам у вёсцы Псярцы. Летам 1946 года прыехаў у Вроцлаў, дзе паступіў у сельскагаспадарчы інстытут на факультэт меліярацыі. У 1951 годзе атрымаў дыплом магістра і пачаў працаваць выкладчыкам. У 1973 годзе стаў прафесарам, а ў 1981 годзе – дэканам факультэта меліярацыі гэтага Вроцлаўскага сельскагаспадарчага інстытута.

Аўтар больш 250 навуковых прац, у тым ліку 163 навуковых публікацый, 45 падручнікаў і манаграфій. Пад яго кіраўніцтвам абаронена 34 доктарскія і 33 кандыдацкія дысертацыі. Яго навуковая дзейнасць адзначана польскімі дзяржаўнымі ўзнагародамі.

Памер 20 снежня 2000 года.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.437.

Гендрых Антонавiч Жолiк нарадзiўся 27 верасня 1956 года ў вёсцы Баяры Шчучынскага раёна. У 1975 годзе скончыў Навагрудскі сельскагаспадарчы тэхнікум, у 1983 годзе – Беларускаю сельскагаспадарчую акадэмію.

Працоўную дзейнасць распачаў брыгадзірам паляводчай брыгады племзавода "Новы Двор" Свіслацкага раёна. Працаваў намеснікам старшыні, галоўным

аграномам у калгасе імя Жданава Жлобінскага раёна.

З 1987 года навучаўся ў аспірантуры пры БСГА. З 1996 года займаў пасаду загадчыка кафедры захавання і перапрацоўкі прадукцыі раслінаводства.

У 1990 і 2007 гадах абараніў адпаведна кандыдыцкую і доктарскую дысертацыі. З 2008 года працаваў загадчыкам кафедры тэхналогіі захавання і перапрацоўкі расліннай сыравіны Гродзенскага дзяржаўнага аграрнага ўніверсітэта. У 2010 годзе Генрыху Антонавічу прысвоена званне прафесара сельскагаспадарчых навук. З 2012 года ён – дэкан інжэнерна-тэхналагічнага факультэта ГрДАУ.

Узнагароджаны ганаровымі граматамі Міністэрства сельскай гаспадаркі, Гродзенскага райвыканкама.

Ігар Георгіевіч Жук нарадзіўся ў 1956 годзе ў гарадскім пасёлку

Астрына Шчучынскага раёна. Скончыў Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі інстытут па спецыяльнасці «Лячэбнае дзела». З 1979 па 1980 год – урач-інтэрн Мінскай абласной клінічнай бальніцы, урач-хірург Плешчаніцкай другой раённай бальніцы Лагойскага раёна Мінскай вобласці. З 1980 па 2009 год працаваў у ГрДМУ асістэнтам,

дацэнтам кафедры аперацыйнай хірургіі і тапаграфічнай анатоміі, прарэктарам, першым прарэктарам. З ліпеня 2009 па красавік 2014 года – намеснік старшыні Гродзенскага аблвыканкама. З красавіка 2014 года абраны старшынёй Гродзенскага абласнога Савета дэпутатаў.

Доктар медыцынскіх навук, прафесар. З’яўляецца аўтарам каля 300 навуковых публікацый, у тым ліку дзвюх манаграфій, 10 патэнтаў. Узнагароджаны медалём Францыска Скарыны.

Вацлаў Леанардавіч Іваноўскі (1880-1965).

Адзін з заснавальнікаў беларускага нацыянальна-вызваленчага руху. Нарадзіўся ён 25 мая 1880 года ў шляхецкай сям’і ў маёнтку Лябёдка, недалёка ад мястэчка Васілішкі. Рана ўсвядоміў сябе як беларус. У часе вучобы ў Пецябургскім тэхналагічным інстытуце ў 1902 годзе з групай аднадумцаў

(А.Пашкевіч, І.Луцкевіч і інш.) спрабаваў наладзіць выданне на гектографе падпольнай газеты «Свабода» як перыядычнага органа Беларускай Рэвалюцыйнай Партыі. У 1903 годзе Іваноўскі ўдзельнічаў у заснаванні Беларускай Рэвалюцыйнай Грамады.

У 1906 годзе ўзначаліў славетную выдавецкую суполку «Загляне сонца і ў наша ваконца» ў Пецяўбургу. Першымі кніжкамі суполкі былі падручнікі «Беларускі лемантар, або першая навука чытання» і «Першае чытанне для дзетак беларусаў» Цёткі. Усяго было выдадзена 38 кніг (у тым ліку шэсць першых кніг Янкі Купалы) агульным накладам болей за 100 тысяч паасобнікаў. У ліпені 1913 года В.Іваноўскі пераехаў у Вільню, дзе стаў старшынёй Беларускага выдавецкага таварыства (Я.Купала быў яго сакратаром). За два гады яно выдала 14 кніг агульным накладам блізу 45 тысяч паасобнікаў.

Адначасова з актыўным удзелам у нацыянальна-вызваленчым руху В.Іваноўскі займаўся навуковай дзейнасцю. У 1909 годзе ў Мюнхене абараніў доктарскую дысертацыю і да 1913 года быў дацэнтам Пецяўбургскага тэхналагічнага інстытута. Вацлаў Іваноўскі стварыў першы падручнік неарганічнай хіміі для ВНУ на беларускай мове, шмат зрабіў у распрацоўцы нацыянальнай навуковай тэрміналогіі. У 1918 годзе – міністр асветы Беларускай Народнай Рэспублікі, рэктар Мінскага педагагічнага інстытута. У 1921 годзе сышоў з палітычнай арэны, займаўся амаль выключна навукай (быў прафесарам Варшаўскага політэхнічнага інстытута, а ў 1939 годзе – Віленскага універсітэта).

Да актыўнай палітычнай дзейнасці вярнуўся ў час Другой сусветнай вайны. Акупацыю Беларусі разглядаў як часовую з'яву. Арыентаваўся на заходніх праціўнікаў Гітлера, а ў сувязі з гэтым – на польскі эміграцыйны ўрад у Лондане, разлічваючы на федэрацыю Беларусі і Польшчы ў паваеннай Еўропе. З лістапада 1941 года – бургамістр Мінска, на гэтай пасадзе шмат зрабіў для ратавання людзей ад рэпрэсій акупантаў. Улетку 1943 года з ініцыятывы групы В.Іваноўскага было створанае нелегальнае Беларускае нацыянальна-дэмакратычнае

аб'яднанне дзеля згуртавання сіл, якія мелі на мэце адбудову пасля вайны беларускай дзяржаўнасці.

6 снежня 1943 года В.Іваноўскі быў паранены на адной з вуліц Мінска. Пакінуты ў шпіталі без лекарскай дапамогі, ён назаўтра памёр. Ёсць падставы меркаваць, што гэтая акцыя было ўчыненая са згоды генеральнага камісара Беларусі Курта фон Готбэрга.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.439-441.

<http://pawet.net/book/hist/iwanowski/01.html>

Леонард Станіслававіч Іваноўскі (1845-1915). Нарадзіўся 2 кастрычніка 1845 года ў Лябёдцы. Пасля вучобы ў Віленскай гімназіі юнак паступіў у Тэхналагічны інстытут у Санкт-Пецярбургу. Пасля яго заканчэння Л.Іваноўскі ў 1868 – 1891 гадах

працаваў у якасці інжынера-тэхнолага на будоўлях Урала, Сібіры і Паволжа. З 1899 годзе Л.Іваноўскі быў пераведзены ў Санкт-Пецярбург, дзе атрымаў чын стацкага саветніка, стаў членам Дзяржаўнага Савета і ўзначаліў пры ім аддзел інвестыцый. Менавіта Леанард Іваноўскі арганізаваў у пачатку XX стагоддзя расійскія прамысловыя выставы ў Парыжы, Турыне і Берліне. Яго асабістым сябрам з'яўляўся знакаміты хімік Дзмітрый Мендзялееў. Д.Мендзялееў і Л.Іваноўскі разам наведалі Лондан, дзе Л.Іваноўскі перакладаў на англійскую мову лекцыі Д.Мендзялеева па тэорыі перыядычнай сістэмы хімічных элементаў у Каралеўскім хімічным таварыстве.

Леанард Іваноўскі марыў аб тым, каб яго маёнтак Лябёдка быў самым лепшым у Заходняй Беларусі. З 1868 года Іваноўскія пачынаюць планамернае насаджэнне садоў. За мяжою набываюцца лепшыя сельскагаспадарчыя машыны і нават першы на Шчучыншчыне паравы млын. У канцы 70-х гадоў XIX ст. толькі пад саджанцамі ў Іваноўскіх было занята 20 га зямельнай плошчы. Яблыкі, слівы і грушы з Лябёдки вылучаліся настолькі выдатнай якасцю, што вывозіліся толькі на сталічныя рынкі – у Маскву і Санкт-Пецярбург. Садавіна Іваноўскіх на ўсерасійскіх выставах двойчы атрымала залатыя медалі! Сам Леанард Іваноўскі ў 1898 годзе нават быў абраны старшынёй Варшаўскага таварыства садаводаў. Напярэдадні Першай сусветнай вайны гаспадарка Іваноўскіх прапанавала пакупнікам 400 сартоў яблынь, 80 сартоў груш, 80 сартоў вішань і чарэшні.

У верасні 1915 года ў садах Лябёдки раскватэраваўся 40 корпус царскай арміі разам з артылерыяй і абозамі: мноства людзей і тысячы коней. Пасля адступлення вайскоўцаў ад эксперыментальнага саду і “школкі” нічога не засталася, а ў “гандлёвым садзе” замест дрэў стаялі адны ствалы ці драўлягыз слупы.

З прыходам германскай арміі становішча яшчэ болей пагоршылася. Планамернымі рэквізіцыямі ўсяго, што ўяўляе хоць малую каштоўнасць, немцы давялі гаспадарку да галечы. Гэта надламала здароўе Леанарда Іваноўскага і 15 кастрычніка 1919 года ён памёр.

Пахавалі яго ў радавым склепе ў 800 метрах ад панскай сядзібы ў Лябёдцы.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.439-441.

<http://pawet.net/book/hist/iwanowski/01.html>

Тадэвуш Леанардавіч Іваноўскі (1882-1970). Нарадзіўся 16 снежня 1882 года ў вёсцы Лябёдка Васілішкаўскай воласці. Яго бацька Леанард Іваноўскі, быў блізка знаёмы з Дзмітрыем Іванавічам Мендзялеевым, суправаджаў апошняга ў

Лондан, куды вядомага хіміка запрасілі чытаць лекцыі аб перыядычнай табліцы хімічных элементаў, рабіў пераклады мендзялееўскіх лекцый і дакладаў на ангельскую мову. Тадэвуш вучыўся ў гімназіях Варшавы і Пецярбурга, у 1903-1904 гадах займаўся на фізіка-матэматычным факультэце Пецярбургскага універсітэта. Разам з братам Вацлавам у 1902 годзе ён удзельнічаў у выданні першага і адзінага нумара беларускага нелегальнага часопіса "Свабода".

У далейшым Тадэвуш адышоў ад палітыкі і прысвяціў сябе навучы. Ён ведаў і тонка разумеў мастацтва, літаратуру, валодаў шматлікімі замежнымі мовамі, шмат падарожнічаў. Маршруты яго падарожжаў пачаліся з Гудайскага лесу, што раскінуўся на поўдзень ад літоўскага Меркіса да Эжэрайняй і даходзіў амаль да Астрыны, пралягалі па берагах Баранцава мора, тундры Кольскага паўвострава, праз мыс Кардзіяна – самую паўночную кропку Еўропы, пад небам Адрыятыкі, а ў 1931 годзе – праз джунглі Бразіліі. Ужо пасля Вялікай Айчыннай вайны ён пабываў у дэлье Волгі, на Каспійскім моры, у пустынях Туркменіі, далінах Азербайджана, Казахстанскіх стэпах і Сібірскай тайзе, абыйшоў усю Літву. У гэтых падарожжах ён сабраў унікальную калекцыю ўзораў фаўны і флоры, матэрыял для трохтамавай працы "Птушкі Літвы" і не меней займальных кніг "Птушкі свету" і "Жывёлы свету".

Тадэвуш Леанардавіч заснаваў запаведнік Жувінтас – унікальнае царства цішыні, празрыстай вады і белых лебедзяў, перадаў у яго шмат сваіх чацвераногіх і птушыных сяброў, дабіўся адкрыцця заапарка ў Каўнасе. Ён паспяхова паклапаціўся аб адкрыцці станцыі юных натуралістаў, першай у Літве фермы пушнога звера, арніталагічнай станцыі на мысе Швентас Рагас, памалагічнага саду ў Абеліне – выключнай калекцыі пладовых дрэў і, нарэшце, Каўнаскага заалагічнага музея.

Яго сэрца было напоўнена вялікай любоўю да людзей, якім заўсёды імкнуўся дапамагчы. У 1918 годзе ён з жонкай Ганаратай адчыніў у вёсцы Мусцейна школу для сельскіх хлопцаў і, каб здабыць падручнікі і паперу, хадзіў пешкі ў Вільню, хоць ад вёскі да гораду было амаль 90

кіламетраў. Затым ён стала выкладаў у Літоўскай сельскагаспадарчай акадэміі. Памёр 1 ліпеня 1970 года.

Тадэвуш Іваноўскі ніколі не забываў месцаў, дзе нарадзіўся. Часта прыязджаў на Шчучыншчыну, любіў сустракацца з мясцовымі жыхарамі. Гэтым выдатным навукоўцам і чалавекам ганарыцца ўся Літва, ганарымся і мы, шчучынцы. Гэта наша зямля нарадзіла сына, жыццё і дзейнасць якога ўмацавала сувязь сяброўства літоўскага і беларускага народаў.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.439-441.

<http://pawet.net/book/hist/iwanowski/01.html>

<http://atminimas.kvb.lt/asmenvardis.php?asm=IVANAUSKAS%20TADAS>

Юрый Леанардавіч Іваноўскі (1876-1965). Польскі палітык, грамадскі дзеяч. Нарадзіўся 29 студзеня 1876 года ў Красным Варонежскай губерні. Скончыў гімназію ў Варшаве (1895) і Тэхналагічны інстытут у Пецярбургу (1901). Падчас

вучобы – дзеяч Польскага Кола Народнай Асветы і ППС. У маі 1901 года ўдзельнічаў у падрыхтоўцы ўцёкаў Ю. Пілсудскага з псіхіятрычнага шпітала ў Пецярбургу. У 1901-1903 гаах – функцыянер ППС у Чэнстахове, Заглэмбі-Дамброўскім і Варшаве. У студзені 1903 года арыштаваны, падчас вобыску паліцыя канфіскавала ў яго першы нумар бюлетэня "Свабода", які быў надрукаваны ў Лябёдцы. Сядзеў у Варшаўскай цытадэлі, адкуль вызвалены пад заклад, а ў студзені 1904 года сасланы на 4 гады ў Наўгародскую губерню. Падчас амністыі 1905 года выйшаў на волю, працаваў у ППС у Вільні, зноў быў арыштаваны. Пасля вызвалення ў 1907 годзе працаваў у Маскве і Пецярбургу у аддзяленнях British Westinghouse Electric Co. Член праўлення беларускага выдавецтва «Загляне сонца і ў наша аконца».

У 1909 годзе выехаў у Кітай, дзе працаваў для таварыства "Siemens-Schuckert" у Манджурый. Пазней ён з'яўляўся прадстаўніком гэтай фірмы ў Японіі, ЗША і Расіі.

У 1918 годзе вярнуўся на радзіму. У 1918-1919 гадах – міністр прамысловасці і гандлю ва ўрадзе Ю. Марачэўскага і міністр працы і грамадскага забеспячэння ва ўрадзе І. Падэрэўскага. З кастрычніка 1920 года да студзеня 1921 года – дырэктар дэпартамента замежных спраў у Часовай Урадавай Камісіі Сярэдняй Літвы. У 1920-1930 гадах дзейнічаў у Таварыстве польскіх механікаў. З 1926 года ў масонскай ложы "Machnicki", быў сябрам Rotary Club у Варшаве.

У 1930-1935 гадах – сенатар Рэчы Паспалітай ад ББСУ. Падчас Другой сусветнай вайны служыў падпалкоўнікам Заходняга Войска Польскага. Пасля вайны – дзеяч эміграцыі ў Вялікабрытаніі. У 1948-1956 і 1957-1965 гадах быў старшынёй Лігі Незалежнасці Польшчы (1950-1955). Уваходзіў у Часовую Радую Народнага Адзінства. Памёр 28 сакавіка 1965 года ў Пэнлеі, Вялікабрытанія.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.439-441.

<http://pawet.net/book/hist/iwanowski/01.html>

Іван Іосіфавіч Кірвель нарадзіўся 8 студзеня 1950 года ў вёсцы Арцюшы Шчучынскага

раёна. Скончыў Арцюшоўскую васьмігадовую школу (1963), Васілішкаўскую сярэднюю школу (1966), географічны факультэт БДУ (1972), аспірантуру Цэнтральнага інстытута комплекснага выкарыстання водных рэсурсаў Міністэрства воднай гаспадаркі СССР. Працаваў настаўнікам Забалацкай сярэдняй школы Воранаўскага раёна (1972-73), інжынерам-гідролагам у Беларускам праектным інстытуце меліярацыі (1973-1976). З 1979 па 1984 год працаваў у Міністэрстве прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя БССР. З 1984 года выкладае ў Беларускам Дзяржаўным педагагічным універсітэце.

Доктар географічных навук, прафесар, загадчык кафедры экалогіі БДПУ. Вобласць навуковых даследаванняў: комплекснае выкарыстанне і ахова водных рэсурсаў, апублікаваў 90 навуковых і навукова-метадычных прац.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.442.

<http://www.bsuir.by/>

Часлаў Станіслававіч Кірвель нарадзіўся 9 сакавіка 1945 года ў вёсцы

Мякішы Шчучынскага раёна. Вучыўся ў Барэйшышкаўскай васьмігадовай і Васілішкаўскай сярэдняй школах. Сярэднюю адукацыю скончыў у школе рабочай моладзі №6 у Калінінградзе. У 1972 годзе скончыў філасофскі факультэт Ленінградскага дзяржаўнага універсітэта імя А.Жданава. У

1972-76 гадах вучыўся ў аспірантуры той жа ВНУ. З 1977 года выкладаў у політэхнічным інстытуце горада Камсамольск-на-Амуры. З 1980 года – у Гродзенскім дзяржаўным універсітэце імя Я.Купалы на пасадах дацэнта, загадчыка кафедры марксісцка-ленінскай філасофіі.

Вывучае праблемы утапічнай свядомасці і сацыяльнай філасофіі, ролі суб'ектыўнага фактара ў гісторыі і іншыя.

Загадчык кафедры філасофіі Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар філасофскіх навук (1990), прафесар (1992). Аўтар больш 120 навуковых прац.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.442.

<http://www.region.grodno.by>

Пінхус Крэмень (1890-1981). Вядомы французскі мастак. Нарадзіўся 28 ліпеня 1890 года ў Жалудку. Быў малодшым сынам у шматдзетнай сям'і яўрэйскага рамесніка. У 1909-1910 гадах Крэмень вучыўся ў Віленскім мастацкім вучылішчы, дзе пасябраваў з Х.Суціным і М.Кікоіным. У 1912 годзе перасяліўся ў Парыж, пазнаёміўся з А.Мадыльяні, М.Шагалам, Ф.Лежэ. Жыў і

працаваў у "Вуллі" на Монпарнасе. У 1914 годзе выставіў скульптуры ў салоне Незалежных. З 1915 года займаўся толькі жывапісам: пісаў краявіды, партрэты, нацюрморты і ню ў духу "умеранага" экспрэсіянізму. У гэты перыяд яго карцінамі пачалі цікавіцца парыжскія калекцыянеры (Поль Гійом, Леапольд Збароўскі).

У 1918 пасяліўся ў Серы. У 1923 годзе Крэмень знаёміцца з Брыгіт Стромбак, якая неўзабаве становіцца яго жонкай.

У 1928 годзе яго працы былі паказаныя ў рускім аддзеле выставы "Сучаснае французскае мастацтва" у Маскве, якая экспанавалася ў Трэцякоўскай галерэі. З услаўленымі французскімі мэтрамі супернічала даволі прэстыжная кагорта мастакоў-парыжан – выхадцаў з Расіі. Яны склалі ледзь не палову ўсёй выставы. Факт іх удзелу ў такім прадстаўнічым паказе найноўшых плыняў гаворыць аб іх уцягнутасці ў творчыя пошукі, якія вызначалі французскае мастацтва.

Падчас вайны Крэмень хаваўся ў дэпартаменце Карэз на поўдні Францыі, дзе быў наёмным работнікам у вёсцы. Пасля заканчэння вайны ў 1945 годзе ён вяртаецца ў сваю майстэрню і пачынае працаваць. Праз некаторы час мастак набыў участак зямлі ў Серы, дзе пабудаваў дом-майстэрню, і дзе пражыў да канца свайго жыцця.

Удзельнічаў у выставах камітэта "Францыя – СССР" (1945), "У гонар Перамогі" (1946). Правёў выставы ў Парыжы (1946, 1951, 1955, 1960, 1969, 1974), Лондане (1954, 1960), Філадэльфіі (1958), Жэневе (1969), Канах (1974). Удзельнічаў у групавых выставах "Рускія мастакі Парыжскай школы" у Сэн-Дэні (1960) і Парыжы (1961), "Мастакі Монпарнаса" у Лондане (1970), Восеньскі салон (1972) і іншых.

Сучаснікі так апісвалі мастака: невысокага росту, з блакітнымі вачамі, хударлявы, ён прысвячаў увесь свой час жывапісу. Крэмень быў вельмі сціплым, не пакінуў ніякіх каментараў да сваіх прац, ні занатовак, за выключэннем некалькіх інтэрв'ю. Памёр 5 красавіка 1981 года.

Найболей вядомыя працы мастака: Серыя краявідаў Серы, Партрэт Суціна (1920), Нацюрморт з віяланчэллю (1920), Серыя Аголеня,

Аголеная (1930), Мадам Крэмень і яе сяброўка (1931), Аўтапартрэт у майстэрні (1937).

Крыніцы:

http://fr.wikipedia.org/wiki/Pinchus_Kremegne

http://tripatlas.com/Pinchus_Kremegne

http://www.ecole-de-paris.fr/artists/view/pinchus_kremegne

Казімір Адольфавіч Курыла нарадзіўся 14 снежня 1952 года ў вёсцы Арцюшы Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці. Скончыў Арцюшоўскую васьмігадовую і Васілішкаўскую сярэднюю школы, геалагічны факультэт Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М.В. Ламаносава (1979).

Працаваў гідрагеолагам у Заходняй гідрагеалагічнай партыі Беларускай гідрагеалагічнай экспедыцыі (1979-1983). З 1983 года – у БелНДГРІ (старэйшы гідрагеолаг, вядучы навуковы супрацоўнік,

загадчык лабараторыяй дынамікі і рэсурсаў падземных вод аддзела гідрагеалогіі і інжынернай геалогіі (1999-2001), з 2002 года – загадчык аддзела маніторынгу геалагічнага асяроддзя. З'яўляецца членам Рэспубліканскай Камісіі па запасах карысных выкапняў Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя.

Сфера навуковых інтарэсаў: удасканаленне і развіццё маніторынгу падземных вод, стварэнне аўтаматызаванай гідрагеаінфармацыйнай сістэмы кіравання рэсурсамі і якасцю падземных вод, вядзенне дзяржаўнага воднага кадастра, разведка і ацэнка эксплуатацыйных запасаў падземных вод, метадыка стварэння геафільтрацыйных і геаміграцыйных матэматычных мадэляў шматразовага карыстання і інш.

Падрыхтаваў нарматыўна-прававыя дакументы ў вобласці эксплуатацыі і маніторынгу падземных вод Беларусі. Распрацаваў мадэлі фільтравання падземных вод для ацэнкі іх эксплуатацыйных запасаў. Даў прагноз забяспечанасці Беларусі гаспадарча-пітнымі водамі на далёкую перспектыву і інш.

Доктар геолога-мінералагічных навук (2005), лаўрэат прэміі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі (2008). Аўтар больш 70 навуковых прац і 8 спецыялізаваных гідрагеалагічных карт, уключаных у Нацыянальны атлас Беларусі.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.445.

<http://www.geology.by/component/content/article/316.html>

Лебедзеў Сямён Якаўлевіч нарадзіўся 24 лістапада 1958 года ў Шчучыне. У 1963 годзе сям'я пераехала ў горад Омск. У 1980 годзе скончыў Омскую вышэйшую школу міліцыі МУС СССР. Пасля заканчэння ВНУ працаваў выкладчыкам кафедры

крыміналогіі, навуковым супрацоўнікам Омскай ВШМ МУС СССР.

У верасні 1984 года паступіў у ад'юнктuru Акадэміі МУС, пасля заканчэння якой працаваў у Омскай ВШМ МУС СССР (1989-1992).

З сакавіка 1992 па люты 1995 года – у дактарантуры Акадэміі кіравання МУС Расіі. З сакавіка 1995 па снежань 2000 года працаваў прафесарам кафедры крыміналогіі і крымінальна-выканаўчага права Юрыдычнага інстытута МУС Расіі. Са снежня 2000 года на пасадзе начальніка кафедры крыміналогіі і крымінальна-выканаўчага права Юрыдычнага інстытута МУС Расіі, а з верасня 2002 года – начальнік кафедры крыміналогіі Маскоўскага ўніверсітэта МУС Расіі.

Навуковыя інтарэсы злучаны з распрацоўкай праблем крыміналагічнай дэтэрмінацыі, тэорыі сацыяльна-прававога кантролю над злачыннасцю і забеспячэнні крыміналагічнай бяспекі, развіццём сістэмы папярэджання гвалтоўнай злачыннасці, у тым ліку злачынстваў тэрарыстычнага характару.

Спіс публікацый налічвае больш за 120 навуковых і метадычных прац, прысвечаных сучасным праблемам кантролю дзяржавы і грамадства над злачыннасцю, навучанню асновам гэтай дзейнасці ў юрыдычных ВНУ.

Доктар юрыдычных навук (1995), прафесар (1999). Аўтар звыш 70 аўтарскіх навуковых распрацовак, укаранёных у практыку органаў унутраных спраў і навучальны працэс ВНУ сістэмы МУС СССР і Расіі. Член Міжнароднай крыміналагічнай асацыяцыі (з 1996), член Саюза юрыстаў г. Масквы (з 1991), галоўны рэдактар "Крыміналагічнага часопіса", галоўны рэдактар часопіса "Антытэрор", эксперт Камітэта Дзяржаўнай Думы Расіі па бяспецы трэцяга і чацвёртага скліканняў. Заслужаны юрыст Расійскай Федэрацыі (2003).

Крыніцы:

<http://www.az-libr.ru/index.shtml?Persons&000/SNames/as139/93256e2e>

http://sartraccc.ru/i.php?oper=read_file&filename=Name/lbd.htm

Максімовіч Вячаслаў Аляксандравіч
нарадзіўся 14 красавіка 1944 года ў
вёсцы Пяскі Шчучынскага раёна.
Скончыў Беларускі дзяржаўны

інстытут фізічнай культуры. З 1970 года – выкладчык Гродзенскага педінстытута, з 1973 года – старшы выкладчык, з 1989 года – дацэнт. З 1990 па 1997 год – загадчык кафедры фізічнага выхавання ГрДзУ імя Янкі Купалы. З 1997 года – дацэнт кафедры фізвыхавання. Майстар спорту міжнароднага класа, падрыхтаваў больш 80 майстроў спорту. У 2005 годзе прызначаны выконваючым абавязкі загадчыка кафедры спартыўных гульняў і абраны на пасаду прафесара кафедры. В.А.Максімавіч – высокапрафесійны спецыяліст, таленавіты выкладчык, чалавек з незвычайным пачуццём абавязку і адказнасці. З 1999 года – галоўны трэнер нацыянальнай зборнай па класічнай барацьбе. Упершыню ў гісторыі беларускага спорту В.А.Максімавіч узначаліў зборную краіны на Алімпійскіх гульнях у Сіднэі. Максімавіч Вячаслаў Аляксандравіч старшы трэнер – выкладчык установы "Школа вышэйшага спартыўнага майстэрства" па грэка-рымскай барацьбе, заслужаны трэнер БССР (1980), заслужаны трэнер СССР (1989).

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.446.

<http://grodno-region.gov.by/ru/photogallery/ludi?id=211>

Мірон Уладзіміравіч Мардуховіч нарадзіўся ў 1929 годзе ў мястэчку

Жалудок Гродзенская вобласці. Скончыў Латвійскі дзяржаўны ўніверсітэт.

У 1954 годзе прыехаў у Ліпецк, які ў тым жа годзе становіцца цэнтрам створанай Ліпецкай вобласці. Тады ж пачынаецца яго забудова. З восені 1955 года Мірон Уладзіміравіч працуе

ў Ліпецкім абласным аддзеле па справах архітэктуры.

У 1960-1969 гадах працаваў у аддзеле будаўніцтва Ліпецка. З 1977 па 2013 год – галоўны архітэктар інстытута «Ліпецкгражданпроект».

Сябра саюза архітэктараў Расіі. У 1996 годзе Мірону Уладзіміравічу было прысвоена званне «Заслужаны будаўнік Расіі». Ганаровы грамадзянін Ліпецка. Узнагароджаны сярэбраным медалём Акадэміі мастацтваў Расійскай Федэрацыі. «Ганаровы архітэктар Расіі» (2004). Ганаровы грамадзянін горада Ліпецка.

Крыніцы:

<http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/590795>

Маскевіч Сяргей Аляксандравіч нарадзіўся 1 жніўня 1953 года ў вёсцы Быкаўка Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці. У 1970 годзе скончыў Ракавіцкую сярэднюю школу і паступіў на аддзяленне фізікі фізіка-матэматычнага факультэта Гродзенскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя Янкі

Купалы. Закончыў інстытут з адзнакай, і па размеркаванні быў пакінуты пры кафедры фізікі, дзе і пачаў сваю працоўную дзейнасць у 1974 годзе спачатку ў якасці лабаранта, а затым – старшага інжынера навукова-даследчага сектара. З 1975 да 1976 года праходзіў тэрміновую службу ў арміі, пасля чаго працягнуў працу ў Гродзенскім педінстытуце (з 1978 года – у Гродзенскім дзяржаўным універсітэце імя Янкі Купалы). З 1978 да 1982 года без адрыву ад вытворчасці навучаўся ў аспірантуры Інстытута біяхіміі Акадэміі навук Беларусі па спецыяльнасці “Біяфізіка”. У 1983 годзе паспяхова абараніў кандыдацкую дысертацыю.

З 1983 года працаваў у якасці старшага выкладчыка, а затым – дацэнта кафедры агульнай фізікі. У 1995 годзе ў Беларускам дзяржаўным універсітэце адбылася абарона доктарскай дысертацыі з прысуджэннем С.А.Маскевічу навуковай ступені доктара фізіка-матэматычных навук.

Вобласць навуковых інтарэсаў – спектраскапія біяарганічных малекул. Побач з іншымі навукоўцамі С.А. Маскевіч стаіць ля вытокаў навага навуковага накірунку ў галіне спектраскапіі – спектраскапіі гіганцкага камбінаванага рассеяння святла. Праца ў дадзеным накірунку ажыццяўляецца ў цесным супрацоўніцтве з Інстытутам біяарганічнай хіміі Расійскай Акадэміі навук. З’яўляецца аўтарам больш 100 навуковых прац.

З 1995 да 1997 года Сяргей Аляксандравіч Маскевіч працаваў на пасадзе прарэктара па навуковай рабоце, а з 01.11.1997 года – рэктара Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта імя Янкі Купалы.

Дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь чацвёртага склікання. Старшыня Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па міжнародных справах і сувязях з СНД. Намеснік Старшыні Парламентскага Сходу Саюза Беларусі і Расіі.

З 2010 па 2014 год міністр адукацыі Рэспублікі Беларусь.

У 2007 годзе за актыўную навукова-педагагічную і грамадскую работу Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь узнагароджаны медалём Францыска Скарыны.

Мураўёў Юрый Леанідавіч нарадзіўся ў 1956 годзе ў горадзе Шчучыне Гродзенскай вобласці. Скончыў Тамбоўскае Вышэйшае ваеннае авіяцыйнае вучылішча лётчыкаў, Ваенна-паветраную акадэмію імя Ю.А.Гагарына,

Ваенна-дыпламатычную акадэмію, Міжнародны ўніверсітэт.

Узначальваў холдынговую кампанію "Авіяцыя – транспартныя сістэмы", ЗАТ "ТРАНСТЭК".

З 1999 года – член экспертнага савета па транспарце, з сакавіка 2001 года – член экспертнага савета па эканоміцы і праву Дзяржаўнай думы Федэральнага сходу РФ.

У жніўні 2001 года запрошаны на пасаду міністра эканомікі ўрада Ніжагародскай вобласці.

У 2002 годзе прызначаны на пасаду дырэктара абласнога Дарожнага фонду.

Помните стихотворение Маяковского «Город-сад»? Так вот, строки из него невольно перефразировались в голове после встречи с новым руководством Воргинского стекольного завода в нашем районном поэтическом клубе «Вдохновение». Сделав приглашение, мы даже не рассчитывали на положительный отклик – как-никак бизнесмены, люди солидные. А тут – стихи. И, тем не менее, наше приглашение было принято, и в назначенный день и час встреча состоялась. Бизнесмены оказались на редкость общительными, добродушными и интересными людьми. Просто и доходчиво рассказали об основных элементах реанимации бывшего завода. Бывшего, потому что от прежнего, знаменитого ВСЗ, чье клеймо весьма высоко котировалось по всему огромному Союзу, уже давно ничего не осталось. Растащили, распродали горе-прихватизаторы 90-х. И что дальше? Завод-то был градообразующим. Люди стали уезжать, количество детей школе упало до минимума, закрылись больница, детский садик, лесничество, пекарня... Неужели все? Оказывается, нет! Нашлись люди, которые решили повернуть вспять умирание бывшего рабочего поселка, и уже вложили в это такие деньги, что обратного хода не будет. В этом я убедился твердо и окончательно после личной встречи с генеральным директором ЗАО «Стеклозавод «Ворга» Тютиным М.А. Несмотря на напряженный рабочий график, он сумел выкроить для беседы целый час драгоценного времени.

Итак, кто же они – новые хозяева завода, так сказать, в лицо? Прежде всего, отмечу, что хозяин, в общем-то, один – Муравьев Юрий Леонидович, белорус по рождению. 22 года отдал он службе в авиации, с отличием окончив военную академию Советской армии. В середине смутных 90-х полковник запаса с головой уходит в бизнес. Это директору никогда не стать военным, а вот наоборот – да. Так и здесь. В 1996 году он становится финансовым директором компании «Авиация и транспортные услуги» (как видите, по профилю), одновременно проходя обучение в Московском международном университете. Закончив его с отличием, становится генеральным директором ЗАО «ТрансТЭК». Через 4 года он уже министр экономики Нижегородской области, еще через год – директор Главного управления транспортного хозяйства области, при одновременном обучении в аспирантуре. С 2002 года – кандидат экономических наук, прекрасно знающий стекольное производство со всеми его плюсами и минусами. Иначе, просто так, не рискнул бы своими капиталами, бросив их на возрождение умирающего села: бизнес есть бизнес.

Михаил Алексеевич Тютин является генеральным директором завода. Ему, как и главе компании, как говорится, слегка за 50. Дед его, бывший офицер царской армии, в свое время был репрессирован на Соловки, реабилитировали его только после письма Калинин М.И.. Однако жить в центральных районах запретили. Нашли новый дом в Таджикистане. Интересно, что отец Михаила Алексеевича тоже служил в авиации, а вот мать, жена и сестра – учителя русского языка и истории, соответственно. А вот он почему-то стал ... геологом – погнался «за туманом, и за запахом тайги». За четверть века исходил-объездил весь Союз. И опять-таки в 90-е годы, когда геология стала никому не нужна, пришлось, что называется «выживать». Чем только не занимался! Наконец, стал поставщиком сырья для стекольных заводов. А тогда ведь был бартер – пришлось заниматься и продажей стекольной продукции. Дальше – больше. Стал изучать технологию, закончил университет, работал главным специалистом на Брянском стекольном заводе, стал его директором...

Два года назад жизнь свела его с Муравьевым, выкупившим территорию бывшего Воргинского стекольного завода. Вместе разрабатывали новые технологии, проекты, ноу-хау. Но проекты - проектами, а где взять деньги? Это обыватели засыпаны предложениями кредитов без поручителей да еще за 10 минут. А здесь – совсем другие деньги. Два с половиной миллиарда – это только на первый проект. А ведь планируется четыре! Наши банки требуют залогового обеспечения, но, где же взять залог под такую сумму? Это на Западе кредиты предпринимателю выдаются по 6%, да еще с отсрочкой, пока производство встанет на ноги. Не то у нас! Возврат требуют, чуть ли не через месяц после выдачи, да еще под 16-18%. Это ли не грабеж?

Чтоб сколотить капитал для большого производства, новое руководство завода решило начать с малого, но быстрокупаемого проекта. Пуск первой очереди производства стеклоарматуры планируется уже в ноябре сего года. Областная администрация с пониманием отнеслась к проекту и даже оказала протекцию во «Внешэкономбанке». Изучив все «за» и «против», там решили оказать финансовое содействие, тем более, что здесь - не какой-то «мыльный пузырь», а конкретное производство востребованной на мировом рынке продукции, причем с такими ноу-хау, каких и на Западе нет.

Вы спросите, а что же, два года прошло, а ничего еще нет? Да, «гладко было на бумаге, да забыли про овраги». А здесь эти самые «овраги» оказались в реальных бумагах. Вы думаете, сейчас так просто что-то оформить, подписать, согласовать? Чего стоит один только газопровод в порядок привести после стольких лет бесхозности, и восстановить всю документацию. А подстанция, которой уже более полувека, а межевание.... Нет, бюрократия будет жить вечно, а новый завод, точнее, холдинг из 4-х заводов, сейчас напоминает айсберг: лишь малая его часть на виду, а основная, так сказать, «под водой».

Кстати сказать, за экологическое состояние просили не волноваться – по сравнению со старыми гигантскими печами, производившими много выбросов, новые – просто карлики. И еще, что немаловажно, предприятие зарегистрировано у нас, т.е. налоги от его функционирования пойдут не куда-то, а в наш районный бюджет. (Напомню, что прежний завод обеспечивал более 50% бюджета района). Будет налажен и процесс переобучения, и строительство комфортного жилья. Конечно, не все сразу. Пока предприятие «раскачается», зарплата будет в пределах 15-18 тысяч, а затем, когда встанет на ноги, - до 60 тысяч рублей. Так что будущее у Ворги есть, да и у всего района в целом, что подтвердил живой интерес членов нашего поэтического клуба – людей неравнодушных, тонко чувствующих и душой болеющих за родную, но бесхозную (в угоду транснациональным корпорациям) землю.

<http://www.regnum.ru/allnews/50263.html>

Восіп Іванавіч Навагродскі нарадзіўся ў студзені 1882 года ў вёсцы

Мякішы Васілішкаўскай воласці ў сялянскай сям'і.

Скончыў аднакласнае прыходскае вучылішча ў мястэчку Васілішкі. У 1903 годзе прызваны на вайсковую службу ў 143-і пяхотны Дарагабужскі полк. У 1904 годзе пасупіў у навучальную каманду, якую скончыў у 1905 годзе. Утым жа годзе быў прыўзведзены ў эфрэйтары і ў малодшыя унтэр-афіцэры; у студзені 1906 года – у старшыя унтэр-афіцэры. У 1907 годзе паступіў у школу падпрапаршчыкаў, пасля сканчэння якой у 1909 годзе атрымаў чын падпрапаршчыка. З 1913 года пераведзены ў 91-ы пяхотны Дзвінскі полк.

Поўны кавалер Георгіеўскага крыжа (узнагаооджаны Георгіеўскім медалём 4-й ступені, Георгіеўскімі крыжамі 4-й, 3-й, 2-й і 1-й ступені) Узнагароджаны медалямі «За усердие», «В память Русско-японской войны 1904-1905 гг.», «В память 100-летия Отечественной войны 1812 года» и «В память 300-летия Дома Романовых».

Наваградскі Тадэвуш Антонавіч нарадзіўся 6 лістапада 1965 года ў

вёсцы Арцюшы Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці. У 1991 годзе скончыў гістарычны факультэт БДУ, паступіў у аспірантуру Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору (ІМЭФ) Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. У 1994–1997 гадах – навуковы супрацоўнік аддзела этналогіі ІМЭФ НАН Беларусі. З 1997 года – дацэнт кафедры археалогіі, этнаграфіі і дапаможных гістарычных дысцыплін, з 2001 – дацэнт

кафедры этналогіі, музейалогіі і гісторыі мастацтва, з 2008 – загадчык гэтай кафедры гістарычнага факультэта БДУ. Кандыдат гістарычных навук. Аўтар больш як 75 работ, у тым ліку манаграфіі. Сфера навуковых інтарэсаў: традыцыйная беларуская культура, гістарыяграфія этналогіі Беларусі, метадыка палявых этнаграфічных даследаванняў, міжэтнічныя адносіны ў Рэспубліцы Беларусь.

Мікалай Віктаравіч Нікалаеў, загадчык Аддзела рэдкай кнігі Расійскай нацыянальнай бібліятэкі, старшыня Санкт-Пецярбургскай асацыяцыі беларусістаў

Нарадзіўся 21 лютага 1955 года ў Шчучыне. У час вучобы на гістарычным факультэце БДУ спецыялізаваўся ў археалогіі. Разам з ленинградцамі пад кіраўніцтвам нястомнай шукальніцы Фрыды Гурэвіч удзельнічаў у раскопках Замкавай гары старажытнага Новагрудка. З 1978 года жыве ў горадзе над Нявой. Працаваў у Інстытуце археалогіі АН СССР, удзельнічаў у раскопках Старой Ладагі. Але неўзабаве асноўным месцам працы вучонага стала другая па значнасці бібліятэка краіны, якая насіла імя Салтыкова-Шчадрына. Там прайшоў шлях ад навуковага супрацоўніка да загадчыка аддзела.

Кандыдат філалагічных навук (1988), доктар філалагічных навук (1997). Аўтар фундаментальных даследаванняў “Палата кнігапісная”, “Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага”, “Беларускі Пецярбург” і іншых. Яго працы друкаваліся ў перыядычных выданнях і зборніках Беларусі, Германіі, Літвы, Польшчы, Расіі.

Крыніцы:

<http://21.by/papers?id=95789>

<http://www.nlr.ru/nlr/who/text/nikol.htm>

Аліна Іванаўна Пальцава нарадзілася 2 ліпеня 1951 года ў вёсцы

Танявічы Шчучынскага раёна. У 1974 годзе скончыла Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі інстытут. Працавала выкладчыкам Гродзенскага медыцынскага вучылішча. З 1980 года працуе у Гродзенскім дзяржаўным медыцынскім інстытуце. У 1993 годзе прызначана дацэнтам кафедры педыятрыі Гродзенскага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта. Аўтар больш за 100 навуковых публікацый, 16 метадычных

рэкамендацый, у тым ліку навучальнага дапаможніка. Кандыдат медыцынскіх навук. Урач-педыятр вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі.

Узнагароджана ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета, Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, Гродзенскага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта.

Паўлюкевіч Сяргей Сяргеевіч нарадзіўся 2 студзеня 1938 года ў вёсц

Кірпічоўшчына Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці. Скончыў Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэце (1963), Вышэйшую партыйную школу (1970), аспірантуру пры кафедры гісторыі КПСС Мінскага педінстытута ім. М.Горкага (1975).

Працаваў інструктарам Васілішкаскага райкама камсамола Гродзенскай вобласці (1954-1955), свідравальшчыкам на Мінскім трактарным заводзе (1955-1956). З 1956 па 1960 гг. службы ў Савецкай Арміі. Настаўнік гісторыі Будраўскай сярэдняй школы Шчучынскага раёна (1960-1961), дырэктар Шчанецкай васьмігадовай школы Шчучынскага раёна (1961-1963). Другі, затым першы сакратар Шчучынскага РК ЛКСМБ (1963-1965). Інструктар аддзела камсамольскіх арганізацый ЦК ЛКСМБ (1965-1968), інструктар аддзела арганізацыйна-партыйнай работы ЦК КПБ (1970-1974). З 1974 па 1982 гг. – першы сакратар Мінскага РК КПБ. Загадчык аддзела арганізацыйна-партыйнай работы Мінскага абкама КПБ (1982-1983), намеснік загадчыка аддзела арганізацыйна-партыйнай работы ЦК КПБ (1983-1988), намеснік загадчыка аддзела арганізацыйна-партыйнай і кадровай работы ЦК КПБ. З 1990 па 1995 гг. – намеснік старшыні выканаўчага камітэта Мінскага абласнога Савета дэпутатаў. Намеснік старшыні Мінскага аблвыканкама (1995-2000). З 2000 года займае пасаду старшыні Мінскага абласнога савета Беларускага рэспубліканскага таварыства выратавання на водах.

Узнагароджаны ордэнам "Знак Пашаны", ордэнам Дружбы Народаў, Ганаровай граматай Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, Ганаровай граматай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, 4-ма медалямі.

Ганаровы грамадзянін Мінскай вобласці (2007).

Алаіза Пашкевіч

нарадзілася 15 ліпеня 1876 года ў былым фальварку Пешчын Шчучынскага раёна ў шляхецкай сям'і. Скончыла Віленскае прыватнае сямікласнае вучылішча В. Прозаравай. Настаўнічала ў вёсцы. У 1902-1904 гадах вучылася на вышэйшых адукацыйных курсах П. Лесгафта ў Пецярбургу.

Вучоба аказала вялікі ўплыў на асобу А. Пашкевіч. У час яе вучобы ў Пецярбургу аформіўся і дзейнічаў гурток студэнтаў-беларусаў "Круг беларускай народнай прасветы". Алаіза арганічна ўліваецца ў яго кола. А.Пашкевіч становіцца актыўнай удзельніцай барацьбы з царызмам. Выступае не толькі за сацыяльнае вызваленне працоўных, але і за нацыянальнае вызваленне Бацькаўшчыны. У нелегальных выданнях гуртка – "Каляднай пісанцы" і "Велікоднай пісанцы" – былі змешчаны яе вершы "Мужык не змяніўся", "Музыкант беларускі", "Нямаш, але будзе".

Лесгафтаўскіх курсаў Алаіза не скончыла, але здала экстэрнам экзамен за поўны курс пецяўбургскай Аляксандраўскай жаночай гімназіі. У 1904 годзе А. Пашкевіч вярнулася ў Вільню і распачала актыўную прапагандысцкую работу, адначасова працавала фельчаркай у Нова-Віленскай бальніцы. Пад пагрозай арышту была вымушана ў 1905 годзе на нейкі час пакінуць Вільню, але хутка вярнулася і прыняла ўдзел у выпуску першай беларускай газеты "Наша доля".

І зноў эміграцыя. Цётка едзе ў Галіцыю, дзе паступае на філасофскі факультэт Львоўскага ўніверсітэта. Займаецца вывучэннем беларускага тэатра і фальклору. Матэрыяльная незабяспечанасць, напружаная творчая праца абвастраюць хваробу лёгкіх. У 1908-1909 гадах Цётка жыве ў Кракаве, вучыцца ў Ягелонскім ўніверсітэце, пад чужым пашпартам наведвае Расію. У эміграцыі выходзіць замуж за літоўскага інжынера С. Кайрыса. Прозвішча мужа дазволіла ёй зноў вярнуцца на радзіму, дзе ў 1914 годзе пачынае выдаваць у Мінску часопіс для моладзі "Лучынка". Каб паправіць здароўе, на некаторы час зноў выязджае ў Фінляндыю і Швецыю.

Вокладка першага зборніка вершаў

У 1915 годзе Цётка прыкладае шмат намаганняў для арганізацыі беларускіх школ і настаўніцкіх курсаў у Вільні, дапамагае ў стварэнні прытулкаў, як сястра міласэрнасці даглядае хворых у тыфозным бараку.

У 1916 годзе памёр бацька, і Алаіза паехала на яго пахаванне.

У Лідскім павеце лютавала эпідэмія тыфу. Цётка засталася, каб дапамагчы хворым землякам, але сама заразілася і памерла.

Літаратурная спадчына Цёткі (паэзія, проза, публіцыстыка) сведчыць пра тое, што яна была асобай яркай і таленавітай. Самымі раннімі з яе вядомых вершаў лічацца "Лета" і "Восень", апублікаваныя ў зборніку "Скрыпка беларуская" (1906). У цэлым зборнік увасабляе адраджэнскую плынь у творчасці Цёткі. Амаль адначасова з ім быў надрукаваны яе другі паэтычны зборнік – "Хрэст на свабоду" (1906), які прадстаўляе рэвалюцыйна-змагарскі напрамак яе творчасці. Уключаныя ў яго вершы

"Хрэст на свабоду", "Мора", "Пад штандарам" – сапраўдныя шэдэўры рэвалюцыйна-агітацыйнай паэзіі. Асноўныя матывы паэзіі Цёткі – любоў да радзімы, да роднай прыроды, самаахвярнае служэнне народу. Рэвалюцыйная палымянасць і тонкі лірызм, спалучэнне імпульснай лірыкі і пяшчотных вобразаў – характэрныя рысы яе лірыкі.

Цётка – адна з пачынальніц беларускай

прозы. Яе апавяданні адлюстроўваюць настроі студэнцкай моладзі ("Зялёнка"), цяжкія вясковыя побыты ("Навагодні ліст"), гаротны лёс дзяцей, замучаных нечалавечымі ўмовамі жыцця ў капіталістычным грамадстве ("Міхаська"). Апавяданне "Прысяга над крывавымі разорами" таксама, як і названыя вышэй вершы, друкавалася ў якасці пракламацыі. Пяру Цёткі належаць кніжкі і падручнікі для дзяцей ("Лемантар", "Гасцінец для малых дзяцей", "Першае чытанне для дзетак беларусаў"), публіцыстычныя артыкулы і нарысы, даследаванні па гісторыі беларускага тэатра.

Усёй сваёй творчасцю, грамадскай і асветніцкай дзейнасцю Цётка імкнулася сцвердзіць абавязак песняра і грамадзяніна – служыць нацыянальнаму, сацыяльнаму і духоўнаму адраджэнню сваёй Бацькаўшчыны. І назаўсёды засталася ў памяці народа як сімвал ахвярнасці, пакут і веры.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.113-116.

<http://www.belsoch.org/?pg=biograph&bio=20>

Густаў Пашкевіч нарадзіўся 20 сакавіка 1893 года ў Васілішках. Пасля заканчэння гімназіі ў Мінску паступіў у ваеннае вучылішча. З 1914 года службы ў расійскай арміі. З 1918 года – у I Польшкім корпусе, затым – Войску Польшкім. У час польска-савецкай вайны камандаваў батальёнам, затым – 55-ым палком пяхоты. У 1923-24 гадах быў слухачом курсаў Вышэйшай ваеннай школы ў Варшаве, дзе атрымаў спецыяльнасць афіцэра Генеральнага штаба. У 1924-26 гадах быў камандантам школы падхарунжых і афіцэрскай школы пяхоты ў Варшаве. У 1935 годзе прызначаны камандзірам 12 дывізіі пяхоты.

У верасні 1939 года 12 дывізія была разбіта нямецкімі войскамі, а Густаў Пашкевіч змог вырвацца з акружэння і апынуўся ва Уладзіміры

Валынскім, дзе быў прызначаны намеснікам камандуючага арміяй “Карпаты”. Двойчы быў паранены ў баях, перайшоў мяжу Румыніі, адкуль быў інтэрнаваны. Са снежня 1939 па чэрвень 1940 года намеснік камандуючага ЗВЗ (Звёнзэк Валькі Збройнэй). У 1940 годзе перабіраецца ў Францыю, дзе камандаваў рознымі баявымі адзінкамі ПСЗ (Польскіх Сіл Збройных на Захадзе).

У жніўні 1945 года вяртаецца ў Польшчу. Са снежня 1946 года – камандзір 18-й Дывізіі Пяхоты ў Беластоку. З сакавіка 1946 года з’яўляўся кіраўніком Камітэту Бяспекі ў Беластоцкім ваяводстве. З кастрычніка 1946 па кастрычнік 1948 года ўзначальваў Варшаўскую ваенную акругу. Генерал дывізіі (генерал-лейтэнант). Памёр 27 лютага 1955 года, пахаваны ў Варшаве.

Крыніцы:

http://pl.wikipedia.org/wiki/Gustaw_Pasziewicz

<http://www.generals.dk/general/Pasziewicz/Gustaw/Poland.html>

Станіслаў Браніслававіч Пазняк нарадзіўся ў 1935 годзе ў вёсцы Дзерванцы Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці. Пасля заканчэння сярэдняй школы паступіў у Мінскі медыцынскі інстытут (1954), які скончыў у 1960 годзе. Яшчэ быўшы студэнтам у субардынатуры з 1959 года працаваў урачом-гельмінтолагам, затым бактэрыёлагам. З 1960 года быў загадчыкам бактэрыялагічнай лабараторыі Гродзенскай абласной санэпідэманцыі, затым арганізаваў і адкрыў вірусалагічную лабараторыю (1961). С гэтага ж часу ён выкладчык-сумяшчальнік на кафедры мікрабіялогіі, вірусалогіі і

імуналогіі Гродзенскага медыцынскага інстытута. С 1964 па 1971 год – асістэнт гэтай кафедры. З 1971 года загадам пераведзены на пасаду асістэнта кафедры інфекцыйных хвароб, на якой з 1983 года быў дацэнтам па курсе эпідэміялогіі. Актыўна ўкараняў метады дыягностыкі безжаўтушных формаў вірусных гепатытаў, таксаплазмозу, арнітозу. Дзякуючы С.Б. Пазняку метады аўтавакцынацыі атрымаў другое нараджэнне і забяспечыў шырокую вядомасць не толькі ў Гродзенскай вобласці і ў Рэспубліцы Беларусь, але і ў суседніх краінах. Аўтар каля 200 навуковых прац, навучальна-метадычных дапаможнікаў, шматлікіх вынаходстваў і рацыяналізатарскіх прапаноў.

<http://www.grsmu.by/faculties/infection/persons.html>

Ануфрый Петрашкевіч нарадзіўся ў 1793 годзе ў Шчучыне ў сям'і

небагатага шляхціча. Скончыў павятовую піярскую школу. Працаваў губернерам. Працягваў адукацыю ў Віленскім універсітэце на факультэце прыродазнаўчых і фізічных навук.

У 1817 годзе разам з Адамам Міцкевічам, Янам Чачотам, Тамашам Занам Ануфрый Петрашкевіч стаў адным з стваральнікаў тайнага таварыства філаматаў. У пачатку

сваей дзейнасці філаматы ставілі культурна-асветніцкія мэты, вывучалі культуру беларускага, літоўскага і польскага народаў, пазней была распрацавана праграма палітычнай барацьбы за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне.

А.Петрашкевіч з'яўляўся адным з самых актыўных дзеячаў таварыства філаматаў, апекаваў касу, бібліятэку, архіў таварыства, арганізоўваў многія святочныя ўрачыстасці і цырымоніі, якім філаматы надавалі вялікае значэнне. У 1820 годзе распрацаваў структуру таварыства сяброў карыснай забавы («прамяністых») – легальнай патрыятычнай арганізацыі студэнтаў Віленскага ўніверсітэта.

У сваёй паэтычнай творчасці Петрашкевіч свядома выкарыстоўваў матывы і вобразы вуснай паэзіі беларускага народа, яго звычаі і вераванні. Кастусь Цвірка лічыць паэта адным з першаадкрывальнікаў беларускага фальклору.

У 1820 годзе А.Петрашкевіч працягвае навучанне ў Варшаўскім універсітэце, у 1821 годзе атрымлівае ступень магістра філасофіі. Быў накіраваны выкладчыкам геаграфіі, натуральнай гісторыі і латыні ў ваяводскую школу Любліна. У канцы 1822 года вярнуўся ў Вільню. Разам з Міхаілам Рукевічам у Шчучыне пачаў ствараць мясцовую тайную арганізацыю. Пад час следства па справе філаматаў паэту спачатку ўдалося пазбегнуць арышту. Дзякуючы Петрашкевічу сёння ёсць магчымасць чытаць многія творы яго сяброў – Адама Міцкевіча, Тамаша Зана, Яна Чачота, у т.л. напісаныя на беларускай мове. Ануфрый Петрашкевіч стварыў спецыяльны камітэт дапамогі сваім зняволеным сябрам. Пазней паэт таксама быў арыштаваны. 9 лістапада 1824 года разам з сябрамі ён апынуўся ў Пецярбургу. У студзені 1825 года быў сасланы у Маскву, дзе як добра падрыхтаваны спецыяліст атрымаў працу ў бібліятэцы універсітэта. У 1826 годзе ён дапамог Адаму Міцкевічу выдаць напісаныя ў Адэсе і Крыме «Санеты», меў намер выдаць томікі паэзіі Яна Чачота і Тамаша Зана.

Вестку аб пачатку паўстання 1830-31 гадоў успрыняў з вялікім энтузіязмам, марыў далучыцца да паўстанцаў, рыхтаваўся да ўцёку. Былі сабраны зброя, грошы, знойдзены спосаб падрабіць патрэбныя

дакументы. 16 чэрвеня 1831 года паэта з сябрамі арыштавалі. 17 лістапада 1831 года зняволеныя былі прыгавораны да пакарання смерцю. 13 студзеня 1832 года пакаранне смерцю было заменена на пажыццёвую высылку ў Сібір з пазбаўленнем шляхецтва і навуковай ступені магістра філасофіі. Асуджаны паэт жыў у Табольску.

У 1856 годзе Петрашкевічу дазволілі пакінуць Сібір. У 1860 годзе ён вярнуўся на радзіму, у Вільню, дзе знайшоў прытулак у доме брата Юзафа, доктара медыцыны. Гэта быў ужо змучаны жыццём і хваробамі чалавек. 7 снежня 1863 года Ануфрый Петрашкевіч памёр. Пахаваны ў Вільні.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.110-111.

Руцкая Алена нарадзілася 11 студзеня 1950 года ў вёсцы Дзякаўцы Шчучынскага раёна Гарадзенскай вобласці ў сям'і служачых.

У 1961 годзе з бацькамі пераехала ў Слонім. Скончыла філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1971). У 1971-1977 гг. працавала настаўніцай беларускай мовы і літаратуры ў Сценявіцкай васьмігадовай школе

Слонімскага раёна, у Судзілаўскай сярэдняй школе Клімавіцкага раёна, у Сянькоўшчынскай сярэдняй школе Слонімскага раёна. З 1977 года працуе ў сярэдняй школе № 2 у Слоніме. Сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі з 1985 года.

З першым вершам выступіла ў 1966 годзе (газета «Голас Радзімы»). Аўтар зборніка паэзіі «Роздум» (1988). Перакладае з украінскай мовы.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.448.

<http://slovo.ws/bio/bel/15/0024.html>

Фелікс Іванавіч Стацкевіч (псеўданім – Аганёк) нарадзіўся 2 снежня 1879 года ў Шчучыне ў сям'і землемера і настаўніцы. Скончыў гімназію ў Пецяўбургу (1900), удзельнічаў у рабоце падпольнай арганізацыі гімназістаў. Паступіў на юрыдычны факультэт Пецяўбурскага універсітэта, але ў 1901 года быў арыштаваны за ўдзел у студэнцкіх хваляваннях і высланы на радзіму пад нагляд паліцыі. У

Шчучыне даваў прыватныя ўрокі, Пазней працаваў у Марыўпалі ў натарыяльнай канторы, з восені 1902 год – зноў у Пецярбургу, дзе стаў адным з заснавальнікаў Беларускай сацыялістычнай грамады. З 1905 года – у Вільні, вёў тут рэвалюцыйную работу, потым – у Мінску, працаваў у падпольнай друкарні. З 1908 года быў адвакатам у Ігумене на Міншчыне, працаваў тэхнікам у Вышнім Валачку, Цверы (1913-19), адначасова з 1917 года – у прафсаюзах работнікаў воднага транспарту. У 1919-20 гадах з'яўляўся супрацоўнікам выдавецкага аддзела Наркамата асветы ЛітБелССР. У далейшым працаваў у Віленскім беларускім саюзе кааператараў (1920-23), быў выкладчыкам лацінскай мовы і дырэктарам Радашковіцкай беларускай гімназіі (1923-29), Актыўна ўдзельнічаў у вызваленчым руху ў Заходняй Беларусі. Займаўся выдавецкімі справамі (выдаваў зборнік Максіма Танка «Журавінавы цвет», 1937), адвакацкай практыкай. Старшыня Галоўнай управы ТБШ (1929-37). Арыштоўваўся за беларускую дзейнасць, сядзеў у турме (1930-31, 1933). Адзін з заснавальнікаў і рэдактар часопіса «Беларускі летапіс», у якім працаваў у 1933, 1936-39 гадах, друкаваўся як літаратуразнавец. Пасля уз'яднання Беларусі, у 1939-41 гадах настаўнічаў у Вілейцы і Клецкім раёне. У 1949 годзе арыштаваны і зняволены. Аўтар шматлікіх успамінаў. Склаў «Эсперанта-беларускі слоўнік». Пераклаў на мову эсперанта кнігу Л.Петражыцкага «Тэорыя права і маральнасць». Памёр 21 ліпеня 1967 года.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.448.

<http://www.marakou.by/by/davedniki/represavanyya-litaratary/tom-ii?id=19806>

Тарасевіч Янка (1892-1978), каталіцкі святар усходняга абраду, манах-бенедыкцінец, доктар багаслоўя і філасофіі, рэлігійны і культурна-грамадскі дзеяч беларускага замежжа, адзін з пачынальнікаў беларускага рэлігійнага і палітычнага руху ў ЗША, пісьменнік, выдавец, публіцыст.

Нарадзіўся 20 кастрычніка 1892 у вёсцы Клешнякі Гарадзенскай губерні. Паходзіў з сям'і беларусаў-католікаў: бацькі – Міхал і Хрысціна (з дому Раманкевічаў) Тарасевічы. Юнаком у 1911 годзе выехаў у ЗША. Працаваў на прамысловых прадпрыемствах і фабрыках. Адначасова займаўся самаадукацыяй, уступіў у ордэн айцоў салатынаў у мясцовасці Гардфорт (штат Канектыкут). Вучыўся ў гімназіі і каледжы. Вышэйшую адукацыю атрымаў на эўрапейскім кантынэнце – у г. Фрайбург (Германія, 1919-1925), дзе абараніў доктарскую дысертацыю па тэалогіі. Там жа 23.07.1923 года быў пасвячоны ў святары. У сярэдзіне 1920-х гадоў разам з Я.Чарапуком і Я.Варонкам выступаў з лекцыямі ў школах Чыкага, дапамагаў у стварэнні беларускіх культурна-грамадскіх арганізацый там, дзе жылі вялікія групы беларусаў (г.Кенош, штат Вісконсін, г.Гэры, штат Індыяна, г.Гранд-Рэпідс, штат Мічыган). У сярэдзіне 1930-х гадоў з дазволу вышэйшых улад Ватыкана пакінуў ордэн айцоў салатынаў. З 1936 года – у ордэне айцоў бенедыкцінцаў. У 1936-1937 гадах адправіў навіцыят. Пазней працаваў на пасадзе прафесара ў семінарыі і калегіуме. Адзін з заснавальнікаў і кіраўнікоў Беларуска-амерыканскай нацыянальнай рады (1941). Выдаваў руска-англійскі часопіс «Церковный голос» і «Лісток к беларусам» (1952-1961). Шырока супрацоўнічаў з беларускімі рэлігійна-адраджэнскімі выданнямі – «Chryścijanskaja Dumka» (Вільня), «Божым шляхам» (Парыж; Лондан), «Siaŭbit» (Нью-Ёрк). Адзін з ініцыятараў і заснавальнікаў беларускай парафіі Хрыста Спаса ў Чыкага. У 1967-1968 гадах наведаў Беларусь. Аўтар кнігі «Беларусы ў святле праўды». Памёр 11 чэрвеня 1978 года ў абацтве св. Пракопа ў горадзе Лайл. Пахаваны на мясцовых кляштарных могілках.

Крыніцы:

<http://slounik.org/146931.html>

http://soch.iitt.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=10947&Itemid=285

Канстанцін Тызенгаўз нарадзіўся 3 чэрвеня 1786 года ў родавым маёнтку Жалудок. У васемнаццацігадовым узросце Канстанцін паступіў у Віленскі ўніверсітэт. Адным з любімых выкладчыкаў Канстанціна быў знакаміты біёлаг, батанік прафесар Станіслаў Юндзіл. Магчыма, менавіта пад яго ўплывам юны Тызенгаўз рашае прысвяціць сябе навуцы і пачаць збіраць свае ўласныя калекцыі, толькі заалагічныя. Сваю трохтамовую працу "Асновы арніталогіі" Канстанцін пасля прысвяціў С.Юндзілу.

Другім вядомым настаўнікам К.Тызенгаўза быў выбітны мастак Ян Рустэм. Дзякуючы Яну Рустэму юны Тызенгаўз захапіўся жывапісам і вельмі нядрэнна маляваў. Усе свае кнігі ён заўсёды ілюстравалі сам.

У ваенную кампанію 1812 года Канстанцін і яго старэйшы брат Рудольф усталі пад штандары Напалеона. Абодва яны ўдзельнічалі ў бітвах за Вільню, Кенігсберг і іншых. У 1813 году Канстанцін нават быў узнагароджаны Крыжам Ганаровага Легіёна.

Пасля паразы французскага войска ў 1814 годзе Канстанцін застаўся жыць у цэнтральнай Францыі, пасля перабраўся ў Нямеччыну. Пасля амністыі Канстанцін Тызенгаўз неадкладна вяртаецца на радзіму.

Родавы маёнтак Жалудок застаўся за братам Рудольфам, а Канстанціну дасталася мястэчка Паставы з навакольнымі землямі. Менавіта пры ім быў дабудаваны Пастаўскі палац Тызенгаўзаў, закладзены яшчэ Антоніем Тызенгаўзам у сярэдзіне XVIII стагоддзя.

Асноўным заняткам усяго жыцця К.Тызенгаўза стала заалогія, галоўным чынам – арніталогія (вывучэнне птушак). Каб мець магчымасць параўноўваць птушак з розных частак свету, Канстанцін ездзіў у экспедыцыі па Беларусі, у Карпаты, Бесарабію, на ўзбярэжжа Чорнага мора. У 1829 і 1844 гадах ён наведваў Парыж і Вену, у 1841 – Дрэздэн, Мілан і Венецыю, у 1851 годзе пабываў у Берліне. За няпоўныя 40 гадоў ён сабраў вялізную (нават па сённяшніх мерках!) калекцыю: каля 3000 птушак з усяго свету, а таксама значную колькасць птушыных яйкаў.

Тызенгаўз падрабязна вывучаў, даследаваў і сістэматызаваў атрыманыя ім дадзеныя. Ён упершыню адкрыў гнездаванні ў Беларусі некаторых відаў птушак. Напісаў шэраг дасканалых навуковых прац: "Асновы арніталогіі, навукі аб птушках", "Агульная арніталогія, або апісанне птушак усіх частак Свету", "Каталог птушак і млекакормячых ВКЛ і Каралеўства Польскага", падрыхтаваў ілюстрацыйныя табліцы да працы "Заалогія польскіх птушак" з тэкстам У. Тачаноўскага (выдадзены ўжо пасля смерці Тызенгаўза).

Яшчэ пры жыцці К.Тызенгаўз быў прыняты ў сябры Навуковага Кракаўскага таварыства, Львоўскага сельскагаспадарчага таварыства і іншых навуковых супольнасцяў па ўсёй Еўропе: у Парыжы, Варшаве, Рызе, Берліне і Дрэздэне.

Памёр Канстанцін Тызенгаўз у сакавіку 1853 года.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.107.

Раман Іосіфавіч Унучко нарадзіўся 13 мая 1944 года ў вёсцы Буйвічы Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці. Адукацыя вышэйшая – скончыў Гродзенскі сельскагаспадарчы інстытут, вучоны аграном; Мінскую вышэйшую партыйную школу, кандыдат эканамічных навук.

Працоўную дзейнасць пачынаў аўтаслесарам Шчучынскай аўтабазы №12. Служыў ва Узброеных Сілах. Працаваў загадчыкам вытворчага участка калгаса імя В.І.Чапаева Шчучынскага раёна, старшынёй выканкама Ляцкага сельскага Савета дэпутатаў, старшынёй калгаса імя Ф.Э.Дзяржынскага Шчучынскага раёна, намеснікам старшыні Шчучынскага раённага Савета дэпутатаў, старшынёй выканкама Смаргоньскага раённага Савета дэпутатаў, першым сакратаром Навагрудскага гаркама КПБ, старшынёй Планавай і бюджэтна-фінансавай камісіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь.

З 1994 па 2000 год працаваў у банкаўскіх і фінансавых арганізацыях. Дацэнт кафедры "Фінансы і крэдыт" Вышэйшай школы кіравання і бізнэсу Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта.

З 2000 па 2003 год – памочнік Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, галоўны інспектар па Віцебскай вобласці, з 2003 па 2004 год – намеснік Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь. З 16 лістапада 2004 года па 31 кастрычніка 2008 года – Старшыня Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па Грашова-крэдытнай палітыцы і банкаўскай дзейнасці.

Абіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь дванаццатага склікання, быў членам Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь другога склікання. Узнагароджаны Ганаровай граматай Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

Крыніцы:

<http://who.bdg.by/obj.php?kod=372>

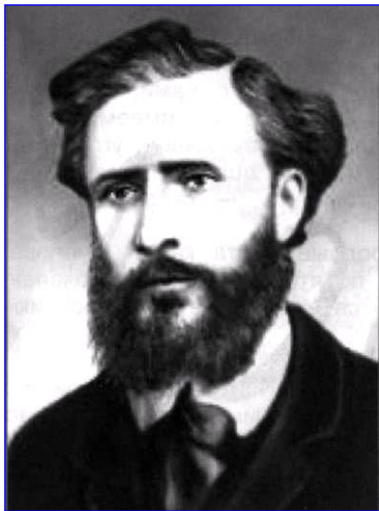
Міхаіл Урбановіч (1890 – 1973). Каталіцкі святар заходняга абраду, магістар тэалогіі, манах-марыянін, місіянер, удзельнік беларускага хрысціянскага руху XX ст., душпастыр, педагог

Нарадзіўся 30 кастрыніка 1890 года ў Астрыне (паводле іншых крыніц – у мясцовасці Масеўня) Гродзенскай губерні. Паходзіў з сям’і беларусаў-католікаў: бацькі – Язэп і Антаніна (з дому Кучынскіх) Урбановічы. Быў ахрышчаны святаром В.Гарасімовічам. Пачатковую адукацыю атрымаў дома. З 1897 года жыў у Варшаве, дзе вучыўся ў школе. Прадоўжыў вучобу ў гімназіі. Пасля яе заканчэння вырашыў прысвяціць сваё жыццё святарскай дзейнасці. З восені 1910 года – клерык Варшаўскай духоўнай каталіцкай семінарыі. Пасвячоны ў святары 24.01.1915. Душпастырскую дзейнасць распачаў на пасадзе вікарыя. На пачатку 20-х гадоў служыў у Віленскай дыяцэзіі. З 1922 года ў ордэне айцоў марыянаў. Пасля навіцыята прыняў манаства. У 1924 годзе выехаў ў ЗША. Працаваў на пасадзе прафесара ў духоўнай семінарыі каля Чыкага, вучыўся ва універсітэце Лаёлы, дзе абараніў магістарскую дысертацыю па тэалогіі. Перад біскупам Юрыем Матулявічусам 05.07.1926 года ў Чыкага даў апошнюю прысягу ордэну марыянаў. У 2-й палове 1920-х гадоў пазнаёміўся з беларускім святаром Янкам Тарасевічам. Служыў вікарыем у касцёле Маці Божай Вострабрамскай у Чыкага. У 1935-1940 гадах працаваў таксама на пасадзе пробашча. Ведаючы літоўскую мову, выконваў святарскія абавязкі ў каталіцкіх парафіях і асяродках літоўскіх эмігрантаў у ЗША. У 1944-1950 гадах зноў вучыўся ва універсітэце Лаёлы, дзе атрымаў ступень магістра псіхалогіі. Супрацоўнічаў з беларускімі рэлігійнымі выданнямі («Божым шляхам», Лондан; «Зніс»,

Рым і інш.). Апошнія гады жыцця правёў у доме-прытулку у Чыкага. Памёр 4 жніўня 1973 года. Пахаваны на могілках св.Казіміра ў Чыкага.

Крыніцы:

<http://slounik.org/146934.html>

Валерый Антоній Урублеўскі нарадзіўся 15 снежня 1836 ў мястэчку Жалудок у сям’і польскага па паходжанні безмаянтковага шляхціча Антона Урублеўскага і Разаліі з роду Юраўскіх. Бацька яго працаваў лясніком, потым скарбнікам у графа Тызенгаўза. Скончыўшы ў 1853 годзе Віленскую гімназію, паступіў у Пецябургскі лясны інстытут. У час вучобы ўдзельнічаў у студэнцкім руху, быў членам нелегальнага рэвалюцыйнага гуртка, якім кіравалі польскія рэвалюцыянеры-дэмакраты З.Серакоўскі і Я.Дамброўскі. У 1861 годзе Урублеўскі накіраваны інспектарам лясной школы ў вёску Саколка Гродзенскай губерні. У 1861-62 адах ён актыўна ўдзельнічаў у стварэнні нелегальнай рэвалюцыйнай арганізацыі на Гродзеншчыне, вёў прапаганду сярод навучэнцаў

школы. Разам з К.Каліноўскім рэдагаваў, друкаваў і распаўсюджваў нелегальную рэвалюцыйна-дэмакратычную газету “Мужыцкая праўда”. Газета заклікала народ пакончыць з верай у добрага цара і развенчала царысцкія ілюзіі, даводзіла, што працоўны народ можа спадзявацца толькі на ўласныя сілы.

У час паўстання 1863-64 гадах Урублеўскі кіраваў паўстанцкімі атрадамі. Ён быў прыхільнікам левага крыла «чырвоных» – найбольш актыўных барацьбітоў, якія прытрымліваліся рэвалюцыйных поглядаў, – апоры на сялянскія масы, ліквідацыі памешчыцкага землеўладання, роўных правоў усіх народаў краю. У час бою з казакамі 7 жніўня 1864 года Урублеўскі быў паранены. Крыху падлячыўшыся, ён эміграваў у Францыю.

У Парыжы кіраваў дэмакратычнымі арганізацыямі беларуска-польскіх эмігрантаў. У час рэвалюцыйных падзей 1871 года Урублеўскі актыўна падтрымаў рэвалюцыйныя памкненні парыжан. Ён прапанаваў камунарам свае паслугі і план ваенных дзеянняў. Неўзабаве яму было прысвоена званне генерала і ён узначаліў адну з трох рэвалюцыйных армій, якая абараняла паўднёвую частку Парыжа. Пасля паражэння Парыжскай Камуны версальцы завочна прыгаварылі яго да пакарання смерцю.

З фальшывым пашпартам Урублеўскі пераехаў у Англію, дзе блізка пазнаёміўся з К.Марксам і Ф.Энгельсам. У кастрычніку 1871 года яго выбралі членам Генеральнага савета I Інтэрнацыянала, сакратаром-карэспандэнтам для Польшчы. Пасля распаду I Інтэрнацыянала і арганізацыі “Люд польскі” (1876) перабраўся ў Жэневу. У 1878 годзе ён нелегальна прыежджаў у Расію (Адэса, Пецярбург), сустракаўся з народнікамі-землявольцамі. Калі французскі ўрад абвясціў амністыю ўдзельнікам Парыжскай камуны, Урублеўскі ў 1885 годзе пераехаў у Францыю і пасяліўся ў горадзе Ніца. У 1901 годзе французскі ўрад нават прызначыў яму пенсію. Апошнія гады жыцця ён правёў ва Уарвілі (каля Парыжа) у хаце былога камунара земляка Г.Геншынскага.

Памёр Урублеўскі 5 жніўня 1908 года. Пахаваны ў Парыжы на могілках Пер-Лашэз, ля сцяны Камунараў. На надмагільным помніку надпіс: «Гераічнаму сыну Польшчы – народ Парыжа».

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.107-110.

Антон Баляслававіч Чашчэвік нарадзіўся ў 1942 годзе ў вёсцы Тур'я

Шчучынскага раёна. Скончыў у 1969 годзе Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. З 1970 года – малодшы, затым старшы навуковы супрацоўнік, загадчык клініка-біяхімічным аддзелам Беларускага НДІ экспертызы працаздольнасці і арганізацыі працы інвалідаў Міністэрства сацыяльнага забеспячэння. З 1981 года – загадчык лабараторыі біяхіміі і біяфізікі Беларускага НДІ кардыялогіі Міністэрства аховы здароўя. З 1996 года – начальнік Цэнтра сацыяльных праблем, палітычных даследаванняў Інстытута сацыяльна-палітычных

даследаванняў пры Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. З 2006 года працаваў галоўным саветнікам Інфармацыйна-аналітычнага цэнтра пры Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. З 2009 года – галоўны навуковы супрацоўнік Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь.

Доктар біялагічных навук (1989), прафесар (1989). Аўтар каля 400 навуковых публікацый, у тым ліку 26 кніг.

Аўрахам Лейб Шалковіч (БЭН-АВІГДОР) (1867-1921) нарадзіўся ў

1867 годзе ў Жалудку Гродзенскай губерні. Яўрэйскі пісьменнік, выдавец і адзін з першых папулярызатараў кнігі на сучасным іўрыще. Пасяліўшыся ў Варшаве ў 1891 годзе, Бэн-Авігдор пачаў выдаваць серыю "Сіфрэй агора", кнігі якой былі недарагімі, невялікімі па фармаце і добра аформленымі. Гэта серыя з'яўлялася выразнікам поглядаў "новай хвалі", якая імкнулася адрадыць літаратуру на іўрыще ў рэчышчы рэалістычнага кірунку, распаўсюджанага тады ў Еўропе. Поспех кніг "Агоры"

заахваціў Бэн-Авігдора заснаваць у Варшаве друкарскі дом "Ахіасаф" (1893), якім былі выдадзены тры тамы штогодніка "Луах Ахіасаф" (1894-1896). У 1896 годзе Бэн-Авігдор пакінуў "Ахіасаф" і заснаваў выдавецкае таварыства "Тушыя", якое займалася перакладамі з замежных моў і дзе ажыццявілася адна з першых публікацый "Яўрэйскай дзяржавы" Тэадора Герцля. У 1901 годзе ім быў створаны дзіцячы штотыднёвік пад назвай "Олам валены". У 1913 годзе Бэн-Авігдор заснаваў выдавецтва "Ахісефер". Хоць апавяданні і аповесці

Бэн-Авігдора не ўяўляюць адмысловай каштоўнасці як мастацкія творы, аднак яны былі аднымі з першых твораў прозы на іўрыще, у якіх цэнтральнае месца займаюць праблемы асобы, а не пытанні гісторыі і культуры яўрэйскага народа ў цэлым.

Памёр Бэн-Авігдор у 1921 годзе ў Карлсбадзе.

Крыніцы:

<http://www.eleven.co.il/article/10492>

Шэршань Пётр Пятровіч нарадзіўся 15 ліпеня 1949 года ў вёсцы

Навасады Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці.

Скончыў Беларускаю ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга сельскагаспадарчую акадэмію (вучоны-аграном), Мінскую вышэйшую партыйную школу (палітолаг).

Працоўную дзейнасць пачынаў слесарам Жалудоцкага рэмзавада "Сельгастэхніка". Пасля заканчэння вучобы працаваў галоўным аграномам калгасу "Салют", старшынёй

калгасу "Пражэктар" Лепельскага раёна Віцебскай вобласці. Служыў у Савецкай Арміі. Быў начальнікам упраўлення сельскай гаспадаркі, намеснікам старшыні Лепельскага раённага выканаўчага камітэта. Пасля вучобы ў вышэйшай партыйнай школе працаваў старшынёй Гарадоцкага раённага выканаўчага камітэта, першым сакратаром Браслаўскага раённага камітэта Камуністычнай партыі Беларусі, начальнікам вытворчага ўпраўлення па паліве Віцебскага абласнога выканаўчага камітэта, генеральным дырэктарам Віцебскага абласнога прадпрыемства па паліве "Віцебскпаліва", генеральным дырэктарам

Віцебскага абласнога прадпрыемства газавай гаспадаркі "Віцебскаблгаз".

Генеральны дырэктар вытворчага рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства "Віцебскаблгаз". Абіраўся членам Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь трэцяга склікання.

Член Камісіі Парламенцкага Сходу Саюза Беларусі і Расіі па пытаннях экалогіі, прыродакарыстання і ліквідацыі наступстваў аварый, член дэлегацыі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь у парламенцкай структуры Цэнтральнаеўрапейскай ініцыятывы.

Узнагароджаны медалем "За працоўныя заслугі", юбілейнымі медалямі "60 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне 1941-1945 гг." і "90 гадоў Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь", Ганаровай граматай Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Ганаровай граматай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, Ганаровай граматай Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. З'яўляецца ганаровым грамадзянінам Чашніцкага раёна Віцебскай вобласці.

Связаны со Щучинщиной

Дзмітрый Пятровіч Агіцкі нарадзіўся 26 кастрычніка 1908 года у

Санкт-Петцярбургу ў сям’і святара. З 1921 года сям’я Агіцкіх асела на Гродзеншчыне. У 1922 годзе 13-гадовы Дзмітрый Агіцкі паступіў у 5-ы клас Літоўскай духоўнай семінарыі, у 1927 годзе – на Праваслаўнае багаслоўскае аддзяленне Варшаўскага ўніверсітэта, пасля сканчэння якога Агіцкі паступае ва ўніверсітэт Стэфана Баторыя. Адначасова з вучобай выкладае ў Віленскай духоўнай семінарыі.

Пасля ўключэння Прыбалтыкі і Заходняй Беларусі ў склад СССР Д. П. Агіцкі перабіраецца ў горад Шчучын, дзе служыў яго бацька. Выкладаў у пачатковай школе, а па нядзелях разам са сваімі вучнямі спяваў у царкоўным хоры. Пасля 2-й сусветнай вайны, калі на тэрыторыі СССР пачалі адкрывацца Духоўныя школы, Д. П. Агіцкі быў прызначаны выкладчыкам Жыровіцкай (у 1947), а затым Стаўрапальскай Духоўнай семінарыі.

У 1960 годзе Стаўрапальская семінарыя была зачыненая, у пошуках працы Д. П. Агіцкі едзе ў Патрыярхію і атрымлівае прызначэнне ў Жыровіцкую семінарыю. У 1966 годзе Агіцкі пераходзіць у Маскоўскую духоўную семінарыю і акадэмію, дзе выкладае грэчаскую мову. Неўзабаве становіцца загадчыкам аспірантурай МДА, членам рэдкалегіі «Богословских трудов», членам Камісіі Сіноду па пытаннях хрысціянскага адзінства, атрымлівае навуковую ступень магістра і званне прафесара.

Пасля выхаду на пенсію летам 1982 года пераязджае ў бацькоўскі дом у Шчучыне. Памёр 5 кастрычніка 1994 года.

Узнагароджаны ордэнам святога роўнаапостальнага князя Уладзіміра 3-й ступені (1971) і 2-й ступені (1976).

Літаратура

- Кравецкий А. Г. Переписка Д. П. Огицкого с епископом Афанасием (Сахаровым) // Журнал Московской Патриархии. Москва, 1997. № 7. С. 66-79.

Эліза Ажэшка (1841-1910) нарадзілася 6 чэрвеня (25 мая) 1841 года ў радавітай шляхецкай сям’і Паўлоўскіх у маёнтку Мількаўшчына на мяжы сучасных Шчучынскага і Гродзенскага раёнаў. Хрысцілі дзяўчынку іменем Эльжбета 21 чэрвеня ў касцёле ў Каменцы. Той касцёл згарэў, на яго месцы у 1908 годзе быў пабудаваны неагатычны храм.

Бацька Бенядзікт Паўлоўскі памёр, калі ёй было тры гады, перад тым у лістападзе 1844 года перапісаў маёнтак дочкам Клементыне і Эльжбеце. У маёнтку было яшчэ тры вёскі – Грабелькі, Залесна, Ханевічы – усяго 2390 дзесяцінаў і 500 душ.

Выхаванне дзяўчынак (яе і старэйшай сястры) ляжала на гувернантках і хатніх настаўніцах, якія вучылі іх польскай і французскай мовам, маці ж размаўляла з дзецьмі толькі па-французску. З малых гадоў дзяўчынка прывыкала чуць беларускую мову, бо ў наваколлі жылі беларусы. Часам яна гуляла з сялянскімі дзецьмі: “якраз тады я пачула мужыцкія казкі і навучылася трохі гаварыць па-беларуску бо мае сябры размаўлялі паміж сабой на гэтай мове, а да мяне звярталіся па-польску”.

Сястра Клементына памерла 12 лютага 1851 года. Бацька, дзядзька і сястра пахаваны ў Пузынаўцах на могілках каля фамільнай капліцы. Калі ехаць дарогай з Мількаўшчыны да Каменкі, помнікі відаць справа ад дарогі на пагорку.

Эліза вучылася ў пансіянаце сясцёр-сакрамэнтак у Варшаве ў 1852–57 гадах, а 21 студзеня 1858 года яе выдалі замуж за багатага, значна старэйшага за яе шляхціча Пятра Ажэшку. Шлюб адбыўся ў Гродне, жылі маладыя ў маёнтку Людвінава на Палессі (цяпер гэта вёска Попіна ў Драгічынскім раёне).

Эпоху сялянскай рэформы і нацыянальна-вызваленчай барацьбы 1863-1864 гадоў Эліза Ажэшка назвала “сваім універсітэтам”. Яна сама была не толькі сведкай, але і ўдзельніцай гераічнай барацьбы палякаў, беларусаў і літоўцаў супраць расійскага самадзяржаўя. Эліза становіцца сувязной Кобрынскага партызанскага атрада Рамуальда Траўгута, які дзейнічаў на тэрыторыі беларускага Пелесся, дапамагае паўстанцам харчаваннем, медыкаментамі, стварае “жаночы легіён”, які выпякаў хлеб, мыў бялізну, трымаў з атрадам пастаянную сувязь.

Помнікі на могілках у Пузынаўцах.

Пасля задушэння паўстання Эліза Ажэшка давала прытулак Рамуальду Траўгуту ў сваім доме, дзевяць разоў ёй

ўдавалася схаваць яго ў садзе, калі адбываліся наезды жандараў у пагоні за інсургентамі. Яна ратавала яго, цяжка параненага, і пасля апошняй бітвы і разгрому атрада ў Горацкіх лясах. Рызыкуючы жыццём, Эліза Ажэшка адвезла Р.Траўгута ў сваёй карэце да межаў Каралеўства Польскага, дзе ён спадзяваўся падняць усенароднае апалчэнне супраць царскай арміі.

Усе тры братоў Ажэшкаў – Фларыян, Пётр і нават паралізаваны Браніслаў, дом якога ў следчай справе названы “складам зброі”, – былі сасланыя ўглыб Расіі.

Людвінаўская сядзіба Ажэшкаў была даведзена да галечы пастаямі рускіх вайсковых атрадаў, а затым канфіскавана. Застаўшыся без сродкаў, без сям’і, маладая жанчына страціла назаўсёды сваю бесклапотнасць і ў канцы 1864 года вярнулася ў родныя мясціны. Пачаліся пошукі працы і месца ў жыцці. Пасля дарэмных спробаў

уладкавацца ў Гродне і Варшаве маладой жанчыне давялося вярнуцца ў спустошаную і разрабаваную Мількаўшчыну.

Выратаваннем стала напружаная самаадукацыя. Зноў прачнулася вялікая прага да кніг. У

Мількаўшчыну пачалі прыходзіць перыядычныя польскія, французскія і рускія выданні. Вывучаючы прыродазнаўчыя навукі, яна звярнулася да прац Дарвіна, захапілася польскай старажытнасцю, пачала глыбока знаёміцца з айчыннай літаратурай XVI-XVIII стагоддзяў (М.Рэй, Я.Каханоўскі, З.Красіцкі). Ашаламілі творы Шэкспіра, Бальзака, Гюго, яны далі магчымасць па-новаму ўбачыць чалавека і яго характар. Моцна паўплывала на Элізу вучэнне Льва Талстога аб “паляпшэнні

душы чалавека”, яна зразумела, якая бездань паміж самадзяржаўем і веліччу рускай літаратуры. Настойліва штудыявала Э.Ажэшка і працы еўрапейскіх філосафаў-пазітывістаў Фогта, Конта, Міля, цалкам успрыняўшы іх тэорыі эвалюцыйнага развіцця грамадства.

Адначасова Эліза Ажэшка пачынае пісаць. Пазней яна прыгадвае ў аўтабіяграфіі: ”Я памятаю хвіліны, калі блакітнае світанне, падаючы на мой стол, рабіла святло лямпы падобным да святла грамнічнай свечкі і прымушала мяне узнімаць галаву ад спісанай паперы...Я ўскоквала, выбягала з дому, выпраўлялася на палоску лугу...”

Вясной 1866 года ў часопісе “Tygodnik ilustrowany” з’явілася яе першае друкаванае апавяданне “Малюнак з галодных гадоў”, навеянае людвінаўскімі ўспамінамі пра голад беларускай прыгоннай вёскі. Публіцыстычна завостранае, хоць трохі схематычнае, яно прымушала задумацца над лёсам прыгоннага сялянства, а галоўнае – з’явілася пачаткам вялікага мастацкага цыкла пра беларусаў.

Памерла Ажэшка ў сваім доме 21 мая 1910 года. Жалобная імша адбывалася ў Фарным касцёле ў Гродне.

Крыніцы:

http://pl.wikipedia.org/wiki/Eliza_Orzeszkowa

<http://media.catholic.by/nv/n16/art7.htm>

Міхал Эльвіра Андрыёлі нарадзіўся 2 лістапада 1836 года ў Вільні ў

сям'і настаўніка малявання, які паходзіў з Італіі. Пачатковую мастацкую адукацыю атрымаў у бацькі. Паводле жадання бацькоў паступіў на медыцынскі факультэт Маскоўскага ўніверсітэта. Аднак прафесія медыка яго не надта вабіла, і ў хуткім часе, пакінуўшы ўніверсітэт, ён паступіў у Маскоўскае вучылішча жывапісу, скульптуры і дойлідства.

Паспяхова скончыўшы вучылішча, у 1857 годзе паехаў удасканалваць майстэрства ў Італію, вучыўся ў Рыме ў акадэміі святога Лукі. Вярнуўся на радзіму, працаваў у Вільні. Тут ён звязаўся з рэвалюцыйнымі коламі, прыкмуў да "чырвоных", удзельнічаў у падрыхтоўцы паўстання 1863-64 гадоў.

Пад час паўстання мастак змагаўся з царскімі войскамі на тэрыторыі Віленскай і Гродзенскай губерняў, у тым ліку на Шчучыншчыне. Удзельнічаў у баі каля вёскі Дубічы 22 красавіка 1863 года, у якім загінуў кіраўнік атрада Людвік Нарбут.

Пасля паражэння паўстання быў арыштаваны і накіраваны ў Коўна. У студзені 1864 года Андрыёлі збег з ковенскай турмы. Жыў у Парыжы і Лондане. Там стварыў шмат графічных работ і ілюстрацый, у якіх паказаў падзеі 1863 года, што адбываліся на тэрыторыі Беларусі. Жывучы ў выгнанні, мастак вельмі сумаваў па роднай зямлі, якая была крыніцай яго творчага натхнення. У 1866 годзе ён вярнуўся на радзіму ў якасці эмісара камітэта польскай эміграцыі, але быў схоплены царскімі жандарамі і асуджаны да пакарання смерцю. Пазней смяротнае пакаранне было заменена на ссылку ў Сібір. Жыў у Вятцы, дзе стаў настаўнікам будучых рускіх мастакоў Васняцовых.

У 1871 годзе Андрыёлі вярнуўся са ссылкі, але яму было забаронена жыць у родным краі, і мастак пасяліўся ў Варшаве. Там працягваў мастацкую адукацыю ў школе Герсана, ілюстраваў часопіс "Kłosy" ("Каласы") і "Tygodnik ilustrowany" ("Ілюстраваны штотыднёвік"). У 1883-86 гадах працаваў у Парыжы. Толькі ў канцы жыцця яму пашчасціла на нейкі час вярнуцца на радзіму.

У сваіх жывапісных і графічных работах мастак часта звяртаўся да тых далёкіх часоў сумеснай беларуска-літоўскай гісторыі, калі Вялікае княства Літоўскае яшчэ захоўвала сваю незалежнасць. У 1880-я гады ён стварыў цыкл гістарычных ілюстрацый і эскізаў. Сярод іх "Смерць Кейстута", "Сутычка літвінаў з крыжакамі", "Гусяр", "Хрышчэнне літвінаў", "Смерць Людвіка Нарбута каля Дубічаў", ілюстрацыі да "Конрада Валенрода" і "Пана Тадэвуша" А.Міцкевіча, да твораў Я.Ходзькі, У.Сыракомлі, Э.Ажэшкі, Ю.Славацкага, Ю.Крашэўскага і інш. Творы, выкананыя пад уплывам рамантызму, вызначаюцца тэхнічнай лёгкасцю, дакладнасцю ў адлюстраванні гістарычных падзей, багаццем фантазіі. У многіх з іх мастак паспяхова выкарыстоўваў фальклорныя матывы.

Памёр Андрыёлі 23 жніўня 1895 года.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.99-100.

Анатоль Яўгенавіч Андрэеў

нарадзіўся 1 верасня 1916 года ў горадзе Рагачове ў сям'і служачых. З 1933 года да пачатку Вялікай Айчыннай вайны працаваў у паравозным дэпо станцыі Орша. З першых дзён акупацыі роднай зямлі фашыстамі Анатоль Яўгенавіч уключыўся ў барацьбу з імі. З верасня 1941 года ён стаў начальнікам разведкі, з лютага 1942 года – камісарам партызанскага атрада ім. К. С. Заслонова, а з ліпеня таго жа года – камісарам партызанскай брыгады ў Мінскай вобласці. У пачатку 1943 года па даручэнні Цэнтральнага штаба партызанскага руху А.Е. Андрэеў

сфарміраваў дэсантны атрад імя Камсамола Беларусі, які высадзіўся ў тыле ворага і дзейнічаў на тэрыторыі Баранавіцкай і Беластоцкай абласцей. Ён быў камісарам, а з лістапада 1943 года камандзірам гэтага атрада. У 1943 годзе Анатоль Яўгенавіч быў прыняты ў шэрагі Камуністычнай партыі.

Пасля заканчэння вайны А.Е.Андрэеў працаваў у дэпо Мінск машыністам-інструктарам, а з лютага 1946 года – сакратаром партыйнай арганізацыі. Адначасова вучыўся. У 1950 годзе скончыў Вышэйшую партыйную школу пры ЦК КП(б)Б, а ў 1959 годзе – ВПШ пры ЦК КПСС. У 1961 годзе прызначаны начальнікам Галоўнага упраўлення аўтатранспарту пры Савеце Міністраў БССР, з 1963 па 1984 год – міністр аўтатранспарту рэспублікі. Неаднаразова абіраўся ў склад Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі і Вярхоўнага Савета БССР. Удастоены звання Героя Сацыялістычнай Працы, узнагароджаны двума ордэнамі Леніна, ордэнам Айчыннай вайны I ступені і ордэнам Чырвонай Зоркі, ордэнам ПНР "Крыж Грунвальда III ступені", шматлікімі медалямі. Ганаровы грамадзянін горада Шчучына.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.247.

Лідзія Львоўна АРАБЕЙ нарадзілася 27 чэрвеня 1925 года ў вёсцы Нізок Уздзенскага раёна ў сям'і служачых. У 1942-1944 жыла ў Шчучыне. З 1944 года – супрацоўнік рэдакцыі шчучынскай раённай газеты «Чырвоны сцяг». З 1945 года жыве ў Мінску. Працавала ў часопісе «Вожык», у рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», настаўнічала. Скончыла філалагічны факультэт БДУ (1951), аспірантуру пры Інстытуце літаратуры і мастацтва АН БССР (1954). Была старшым рэдактарам выдавецтва «Беларусь» (1955-1967), літсупрацоўнікам часопіса «Полымя» (1967-1974). Кандыдат філалагічных

наук, дысертацыя была прысвечана жыццю і творчасці А. Пашкевіч (Цёткі).

Літаратурную працу пачала ў 1945 годзе. Выступае як празаік, крытык, літаратуразнавец. У 1956 годзе выдала даследаванне «Цётка (Алаіза Пашкевіч)», аўтар зборнікаў аповесцяў і апавяданняў «Калібры» (1960, апавяданні для дзяцей), «Кватэра № 3» (1961, кніга сатыры і гумару), «Мера часу» (1962), «Экзамен» (1963), «Ларыса» (1964), «На струнах буры» (1967), «Сярод ночы» (1968), «Іскры ў папялішчы» (1970), «Ваўчкі» (1972), «Сіні бор» (1972, аповесць), «Мне трэба ехаць» (1974), «Стану песняй» (1977), «Сузор'е Вялікай Мядзведзіцы» (1980), «Паласа дажджу» (1984), «Пошукі кахання» (1987), «Ісці ў разведку» (1989). Выйшлі Выбраныя творы ў 2-х тамах (1985).

Пераклала раман эстонскага пісьменніка А. Хінта «Бераг вятроў» (з А. Раманоўскай, 1960).

Сябра саюза пісьменнікаў СССР (з 1958 года). Сябра Саюзу беларускіх пісьменнікаў.

Літаратура

Арабей Лідзія // Беларускія пісьменнікі (1917—1990): Даведнік; Склад. А. К. Гардзіцкі. Нав. рэд. А. Л. Верабей. — Мн.: Мастацкая літаратура, 1994. — 653 с.: іл.

Арабей Лідзія // Беларускія пісьменнікі: Біябібліяграфічны слоўнік. У 6 т. / пад рэд. А. І. Мальдзіса. Мн.: БелЭн, 1992—1995.

Батыраў Пётр Міхайлавіч нарадзіўся 1 сакавіка 1918 года ў вёсцы Чулпанова Падольскага раёна Маскоўскай вобласці ў сям'і селяніна. Скончыў школу № 2 у горадзе Падольску. Пасля заканчэння школы ФЗУ, працаваў токарам на заводзе ў Падольску. У 1937 годзе быў прыняты ў аэраклуб.

У Чырвонай Арміі з 1938 года. У лістападзе 1939 года Батыраў скончыў Барысаглебскую ваенную авіяцыйную школу пілотаў.

Удзельнічаў у савецка-фінскай вайне 1939 – 1940 гадоў. Пасля яе заканчэння Батыраў быў пераведзены на Каўказ, у адзін з палкоў, якія ахоўвалі паўднёвую мяжу краіны.

У лютым 1942 года 249-ы знішчальны авіяполк, у якім служыў Батыраў, увайшоў у склад Крымскага фронту.

Далей 249-ы знішчальны авіяполк ваяваў на Паўночным Каўказе. Пасля зацятых баёў за Крым і вызвалення ўсяго паўвострава, 163-ы гвардзейскі знішчальны авіяполк (былы 249-ы ЗАП) перабазавалася на 2-гі Беларускі фронт. Да пачатку жніўня 1944 года гвардыі капітан П.М.Батыраў здзейсніў 330 баявых вылетаў, удзельнічаў у 52 паветраных баях, асабіста збіў 5 самалётаў і 1 – у групе.

30 верасня 1944 года памочнік камандзіра па паветрана-стралковай службе 163-га гвардзейскага знішчальнага авіяцыйнага палка, гвардыі капітан Батыраў пры выкананні чарговага баявога задання – разведкі лініі абароны ворага ў раёне горада Аўгустаў (цяпер рэспубліка Польшча) сустрэўся ў паветры з 8-ю "месэршмітамі". Яму прыйшлося ўступіць у няроўны бой. Самалёт Батырава быў падбіты, а сам лётчык цяжка паранены. Але, нягледзячы на раненне, Батыраў "дацягнуў" пашкодзаны самалёт да лініі фронту. Ужо над сваёй тэрыторыяй лётчык ад вялікай страты крыві знепрытомнеў, і яго самалёт зваліўся каля мястэчка Жалудок.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 23 лютага 1945 года за ўзорнае выкананне баявых заданняў камандавання на фронце барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і праяўленыя пры гэтым адвагу і геройства гвардыі капітану Пятру Міхайлавічу Батыраву было пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Пахаваны ў скверы пасёлка гарадскога тыпу Жалудок Шчучынскага раёна. 17 ліпеня 1957 года на яго магіле быў адкрыты помнік. Імя Батырава носяць вуліцы ў горадзе Падольску Маскоўскай вобласці і ў гарадскім пасёлку Жалудок Гродзенскай вобласці Рэспублікі Беларусь.

Узнагароджаны ордэнам Леніна, 2 ордэнамі Чырвонага Сцяга, ордэнамі Айчыннай вайны 2-й ступені, Чырвонай Зоркі, медалямі.

Крыніцы:

Герои Советского Союза. Краткий биографический словарь. Том 1. М., 1987

Ты должен помнить поименно... М. МГАП "Мир книги". 1995.

Мікалай Мікітавіч Белякоў (1882-1970) нарадзіўся ў 1917 годзе ў

вёсцы Чорнае Знаменскага раёна Арлоўскай вобласці ў сялянскай сям'і. Пасля заканчэння школы працаваў, служыў у Савецкай Арміі. З жніўня 1941 па 1944 года Мікалай Мікітавіч – актыўны ўдзельнік партызанскай барацьбы супраць фашысцкіх акупантаў на тэрыторыі Баранавіцкай вобласці. Ён быў камандзірам групы, камісарам, затым камандзірам партызанскай брыгады ім.

Варашылава, якая дзейнічала на тэрыторыі Шчучынскага, Жалудоцкага, Дзятлаўскага і Лідскага раёнаў. У 1944 годзе стаў членам КПСС.

Пасля вызвалення Шчучына ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Н.Н.Белякоў працаваў да 1946 года старшынёй Шчучынскага і Жалудоцкага Саветаў дэпутатаў працоўных, а з 1946 па 1957 год на розных пасадах у Полацкай вобласці. У 1957 годзе вярнуўся ў Шчучын і працаваў на гаспадарчай рабоце да 1977 года. Ён узнагароджаны чатырма баявымі ордэнамі і шматлікімі медалямі. Ганаровы грамадзянін горада Шчучына.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.247-249.

Булат Барыс Адамавіч

нарадзіўся 12 ліпеня 1912 года ў горадзе Тула ў сям'і рабочага. Скончыў 8 класаў. Працаваў манцёрам-тэлеграфістам.

У Чырвонай Арміі з 1933 года. У 1936 годзе скончыў Аб'яднаную ваенную школу (школа крамлёўскіх курсантаў). У 1940 годзе скончыў Ваенную акадэмію імя Фрунзе. Быў накіраваны ў Заходнюю ваенную акругу.

Вайну Барыс Адамавіч сустрэў пад горадам Беластокам. На 5 дзень баёў ён быў

паранены і патрапіў у палон. Неўзабаве з двума ваеннапалоннымі збег з лагера. Утрох вырашылі пачаць партызанскія дзеянні. Увесь 1941 год партызанскае трыа здзяйсняла невялікія дыверсіі і дзёрзкія налёты на нямецкія падводныя лодкі, асобныя дробныя групы гітлераўцаў. Напачатку 1942 года да партызанаў пацягнуўся народ, гатовы ваяваць з ворагам. Так увесну 1942 года ў Ліпчанскай пушчы паўстаў адзін з першых у гэтым рэгіёне партызанскіх атрадаў. Камандзірам абралі Булата.

У снежні 1942 гады атрад вырас у брыгаду, якая налічвала больш за 500 чалавек. Барыс Адамавіч узначаліў штаб Ленінскай брыгады. Брыгада мела сваю артылерыю: некалькі 45-міліметровых гармат і нават адну 122-міліметровую гаўбіцу. Партызаны вялі актыўную барацьбу на тэрыторыі Дзятлаўскага, Жалудоцкага, Зэльвенскага, Казлоўшчынскага, Васілішкаўскага, Мастоўскага і Шчучынскага раёнаў.

У ноч на 23 мая атрад з 120 партызан пад камандаваннем Булата ажыццявіў напад на нямецкі гарнізон Жалудка. У выніку гарнізон быў амаль поўнасьцю знішчаны, партызаны захапілі шмат зброі і амуніцыі.

У канцы 1943 гады Булата адклікалі ў Баранавіцкі абкам партыі і прызначылі начальнікам аператыўнага аддзела аблцэнтра. Неўзабаве яго накіравалі ў Налібоцкую пушчу арганізаваць разрознены атрад ў брыгаду. Так з'явілася партызанская брыгада "Наперад" пад камандаваннем Булата.

У адным з баёў Булат атрымаў раненне і 9 чэрвеня 1944 гады самалётам ён быў дастаўлены ў Маскву.

Указам Прэзідыума Вярхоўнай Рады СССР ад 15 жніўня 1944 гады за ўзорнае выкананне заданняў камандавання ў барацьбе супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у тыле ворага і праяўленыя пры гэтым адвагу і геройства Барысу Адамавічу Булату было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза з уручэннем ордэна Леніна і медалі "Залатая Зорка".

У 1944 году маёр Б.А.Булат звольніўся ў запас. Жыў у горадзе Мінску. У 1944 - 1946 гадах працаваў намеснікам старшыні Мінскага гарсавета. З 1947 года – намеснік дырэктара велазавада. У 1951 - 1973

годах працаваў дырэктарам кандытарскай фабрыкі "Камунарка". Памёр 27 сакавіка 1984 года. Пахаваны ў Мінску.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.242-243.

http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=3392

Гайваронскі Іван Іванавіч нарадзіўся 21 кастрычніка 1955 года ў вёсцы Баяры Гродзенскага раёна.

Пасля сканчэння Навадворскай сярэдняй школы Шчучынскага раёна вучыўся ў Гродзенскім палітэхнікуме на аддзяленні прамысловага і грамадзянскага будаўніцтва.

У 1977-1979 служыў у шэрагах Савецкай арміі. Пасля працаваў будаўніком, завочна скончыў факультэт біялогіі і экалогіі Гродзенскага

дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Працаваў у Прудзянскай базавай школе Шчучынскага раёна настаўнікам біялогіі і географіі; пералельна скончыў Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт. Навучаўся ў Варшаве на тэалагічным факультэце Каталіцкага ўніверсітэта кардынала Стэфана Вышынскага.

Сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў з траўня 2008 года.

Друкаваўся на старонках абласнога і рэспубліканскага друку, “Бібліятэчцы “Гродзенскай праўды” “Галасы”, у часопісе “Ave Maria”.

Выдаў зборнік вершаў “Кветкі правінцыі” (2007).

Ілля Міхайлавіч Глазкоў нарадзіўся 1 жніўня 1922 года ў горадзе Генічаску Херсонскай вобласці. Пасля заканчэння сярэдняй школы быў прызваны на тэрміновую ваенную службу, дзе і сустрэў вайну. Трапіў у акружэнне, затым стаў партызанам. У гады Вялікай Айчыннай

вайны прайшоў шлях ад радавога байца да камісара атрада "Красногвардейский" і камандзіра атрада "Барацьба", адзначаны шматлікімі баявымі ўзнагародамі Радзімы. У 1943 годзе прыняты ў члены Камуністычнай партыі. З 1944 года Ілля Міхайлавіч знаходзіўся на камсамольскай і партыйнай працы. З 1951 года – загадчык аддзела ў Фрунзенскім РК КП(б)Б, а ў 1953 годзе абраны сакратаром Ленінскага райкама партыі г. Мінска. У 1954 годзе скончыў Беларускае політэхнічнае інстытут. У 1955 годзе І.М.Глазкоў абраны сакратаром парткома, а затым стаў намеснікам галоўнага канструктара Мінскага аўтамабільнага завода.

У 1961-1974 гадах працаваў начальнікам аддзела, галоўным канструктарам СКБ, начальнікам канструктарскага бюро, генеральным дырэктарам навукова-вытворчага аб'яднання ў Мінску. Доктар тэхнічных навук (1974), прафесар, працаваў (да выхаду на пенсію ў 1985 годзе) намеснікам старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР. Неаднаразова абіраўся ў склад ЦК Кампартыі Беларусі і ў Вярхоўны Савет Рэспублікі. У 1973 годзе ўдасцоены Дзяржаўнай прэміі СССР. Ганаровы грамадзянін горада Шчучына. Памёр у 1997 годзе. Пахаваны ў Мінску.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.249-251.

Людвік Сымон Гутакоўскі (1738 - 1811) нарадзіўся [28](#) кастрычніка [1738](#) года ў Кераголішках у Троцкім ваяводстве. Бацькі – віцебскі падчашы Бенэдыкт Гутакоўскі і Еўфрасіння Вільгірд. Вучыўся ў школе піяраў у Шчучыне, а пасля ў Collegium Nobilium у [Варшаве](#). З 1762 года працягваў

адукцыю ў [Парыжы](#). Атрымаў намінацыю шамбэляна ў Дрэзнане пры двары караля Аўгуста III.

У 1771 годзе падарожнічаў у Лондан, дзе цікавіўся англійскім парламентарызмам. У гэтым жа годзе ездзіў у Пецяярбург.

У 1775 годзе як дэлегат Магілёўскай губерні ўдзельнічаў у справе памяншэння падаткаў.

У 1778 годзе ўвайшоў у Пастаянную Раду як канцыляр. Працаваў у Дэпартаменце паліцыі. У [1780](#) годзе выбраны дэпутатам на Трыбунал Літоўскі.

У 1781 годзе ўвайшоў у гродзенскую масонскую ложу “Шчаслівае Вызваленне”. З 1786 года – намеснік Майстра на тэрыторыі Літвы.

У 1788 годзе быў выбраны на Чатырохгадовы Сойм паслом ад аршанскага павета. Быў прыхільнікам “каралеўскай” партыі. Выступаў за ліквідацыю Вайсковага Дэпартаменту, устанаўленне спадчынасьці трону. Уваходзіў у склад адразу некалькіх дэпутацый: вайсковай, падатковай, дэсыдэнцкай, па пытаннях горада. Уваходзіў у кола стваральнікаў Канстытуцыі 3 мая.

У верасні 1791 года быў прызначаны на пасаду вялікага падкаморага і атрымаў ордэн Белага Арла, а ў лістападзе стаў камісарам Нацыянальнай адукацыйнай камісіі.

У красавіку 1792 года быў адным з арганізатараў святкавання гадавіны Канстытуцыі 3 мая.

Пасля ўтварэння ў другой палове 1792 года Таргавіцкай канфэдэрацыі з’ехаў з Варшавы.

Вярнуўся толькі ў 1794 годзе, пасля выбуху паўстання. Доўгі час не ўдзельнічаў у ім, жорста крытыкуючы Калантая і іншых кіраўнікоў. У склад Вышэйшай Нацыянальнай Рады ўвашоў толькі ў кастрычніку 1794 года. Быў прызначаны ў адзел скарбу. Ахвяраваў усё сваё срэбра на падтрыманне паўстання. Падчас абароны Варшавы апекаваўся хворымі і параненымі.

У 1795 годзе прадаў усе свае землі ў ВКЛ і набыў маёнтакі Гара і Новы Двор пад Варшавай.

Быў адным з заснавальнікаў Таварыства Сяброў Навукі ў Варшаве.

Вітаў Напалеона Банапарта, які ўступаў у Варшаву.

Памёр у 1811 годзе ў Варшаве. Пахаваны ў склепе касцёла трох Крыжоў.

Крыніцы:

http://pl.wikipedia.org/wiki/Ludwik_Szymon_Gutakowski

Ігнат Дамейка – сын Антона Іпаліта і Караліны з Анцутаў, нарадзіўся 31 ліпеня 1802 года ў маёнтку бацькоў Мядзвятка над ракой Ушой у Навагрудскім павеце. Яго бацька – старшыня земскіх судоў, памёр вельмі рана (1809) і пакінуў дзяцей сіротамі. Малы Ігнацій, яго сёстры і браты: Марыя, Антаніна, Адам і Казімір - засталіся пад апекаю маці і двух дзядзькаў: Ігнація і Юзафа. У 1812 годзе дзесяцігадовы Ігнат разам са старэйшым братам Адамам быў адданы ў павятовую школу

айцоў піяраў у Шчучыне. Школа ў Шчучыне мела высокі ўзровень навучання. У ёй былі добра абсталяваныя кабінеты фізікі, хіміі і натуральнай гісторыі (у якую ўваходзілі батаніка, заалогія і мінералогія г.зн. геалагічныя навукі), а таксама батанічны сад, які заклаў яшчэ ў часы Камісіі Народнай Адукацыі ксёндз Станіслаў Баніфацый Юндзіл. Дамейка пачаў вучыцца з трэцяга класа. У чатырнаццацігадовым узросце (1816) Дамейка скончыў шчучынскую школу. У гэтым самым годзе быў залічаны ў Віленскі ўніверсітэт.

Увосень 1819 года Дамейка ўваходзіць у склад таварыства філаматаў, актыўна дзейнічае ў розных філамацкіх і філарэцкіх структурах, арганізоўвае спатканні, чытае даклады з розных галін прыродазнаўства. У 1822 г. пасля здачы адпаведных экзаменаў і прадстаўлення навуковай працы па матэматыцы ён скончыў навуку, атрымаўшы тытул магістра філасофіі.

У ліпені 1823 года сенатар Мікалай Навасільцаў распачаў следства, якое ў выніку здрады аднаго з членаў таварыства выкрыла існаванне філарэтаў, а пасля і філаматаў. Пачаліся шматлікія арышты сярод віленскай моладзі. Дзякуючы намаганням дзядзькоў, Дамейка пазбег лёсу большасці сваіх сяброў, якія былі бестэрмінова высланы ў глыб Расіі. Ён быў асуджаны на пажыццёвы побыт у вёсцы пад строгім надзорам паліцыі з забаронай займаць якія-небудзь дзяржаўныя пасады. Наступныя шэсць гадоў Дамейка правёў ў маёнтках дзядзькі Ігната, спачатку ў Жыбуртоўшчыне каля Дзятлава, потым – у Заполлі ў Лідскім павеце, дзе займаўся гаспадаркай.

I. Дамейка актыўна ўдзельнічаў у лістападаўскім паўстанні 1830 года, змагаючыся ў атрадзе генерала Дэзыдора Адама Хлапоўскага. Пасля прайгранай бітвы пад Шаўляем адбыўся "ганебны пераход у Прусію", дзе паўстанцы былі інтэрнаваны. Дамейка разам з таварышамі два разы арганізоўваў няўдалыя спробы ўцэкаў у Францыю і Англію.

У канцы 1831 года Дамейка атрымаў эміграцыйны пашпарт і на пачатку студзеня 1832 года паштовым дыліжансам выехаў ў Дрэздэн. У

Дрэздэне ўзмацнілася сяброўства паміж Міцкевічам і Дамейкам. Ціск расійскага ўрада на Саксонскія ўлады прымусіў эмігрантаў пакінуць Дрэздэн. Міцкевіч, Дамейка і некалькі іх таварышаў выехалі ў Францыю. Трыццать першага ліпеня 1832 года яны апынуліся ў Парыжы.

У Францыі Дамейка правёў 5 гадоў. Сутыкненне з эміграцыйным жыццём расчаравала яго і адбіла жаданне займацца палітычнымі справамі. Абмежаваўся навукова-грамадскай дзейнасцю ў Літаратурным Таварыстве і

Таварыстве Літоўскіх і Рускіх Зямель. 23 жніўня 1834 года Дамейка паступіў у Парыжскую Горную школу, якую скончыў 1 жніўня 1837 года з дыпламам горнага інжынера. Быў старанным студэнтам, які паказваў добрыя вынікі. Пасля атрымання абяцання датэрміновага звальнення з абавязкаў у выпадку палітычных змен у Еўропе Дамейка падпісаў шасцігадовы кантракт і 31 студзеня 1838 года накіраваўся ў Чылі. Дамейка з энергіяй узяўся за працу, авалодаў іспанскай мовай, распрацаваў праграмы навучання, пабудаваў і абсталяваў лабараторыю і арганізаваў прабірную майстэрню. У верасні пачаў чытаць лекцыі. Ужо ў 1844 годзе Дамейка напісаў і надрукаваў два асноўныя падручнікі мінералогіі, якія перавыдаваліся шмат разоў.

У лістападзе 1846 года пасля атрымання згоды на звальненне Дамейка, з якім усе сардэчна і са смуткам развіталіся, адправіўся ў

Вальпараіса, адкуль намерваўся адбыць у Еўропу. Аднак чылійскі ўрад звярнуўся да яго з просьбай стаць на чале кафедраў мінералогіі і фізікі універсітэта ў Сант'яга, а таксама правесці рэформы вучэльні і ўсёй сістэмы адукацыі Чылі. Гэтыя прапановы схілілі яго застацца на некаторы час у краіне. У 1848 годзе ў знак прызнання заслуг, па прапанове ўрада, парламент прыняў рашэнне аб наданні вучонаму ганаровага чылійскага

грамадзянства. У 1847 годзе Дамейка купіў віллу з прыгожым садам на ўскраіне Сант'яга. Праз год, 7 ліпеня, ажаніўся з чылійкай Энрыкет

Сатамаёр і Гузман. Гэтыя падзеі назаўсёды звязалі вучонага з яго другой айчынай.

У 1868 годзе яго выбралі рэктарам універсітэта ў Сант'яга, абавязкі якога ён выконваў тры тэрміны, да канца 1882 года. На працягу 15 гадоў свайго рэктарства давёў вучэльню да росквіту.

22 мая 1884 года пасля ўрачыстага развітання з ўладамі, калегамі-прафесарамі, вучнямі і насельніцтвам сталіцы ў спецыяльна прыгатаваным вагоне прэзідэнта Дамейка з сынамі пакінуў Сант'яга. Ён наведаў Парыж, Варшаву, Рым і, канешне, родныя мясціны. Два гады Дамейка пражыў у вёсцы Жыбуртоўшчына ў сям'і сваёй дачкі Аніты. У сярэдзіне 1888 года вырашыў яшчэ раз наведаць Чылі, каб устабілізаваць будучыню сыноў, якія павінны былі застацца на радзіме маці. 12 лістапада сур'ёзна хворы прыбыў у Сант'яга. Пражыў яшчэ толькі некалькі тыдняў. Памёр 13 студзеня 1889 года.

Чылійцы назвалі Ігната Дамейку апосталам навукі і Грандэ Эдукадорам (вялікім асветнікам) Чылі. Ён стаў нацыянальным героем гэтай краіны і аддаў ёй свой талент. Імя нашага земляка носіць горад Пуэрта-Дамейка і горны хрыбет у Андах, адкрыты ім мінерал дамейкіт і фіялкавая кветка віёла дамійкона. Ігнату Дамейку пастаўлены помнік у сталіцы Чылі Сант'яга. Пяру Дамейкі належыць звыш 130 навуковых працаў, што выйшлі на шматлікіх мовах і прынеслі аўтару сусветную славу і званне ганаровага сябра дзясяткаў навуковых таварыстваў Еўропы і Амерыкі. Да канца жыцця ён застаўся палымяным патрыётам, звязаным непарыўнымі ніцямі са сваёй роднай зямлёй.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.64-66.

http://pl.wikipedia.org/wiki/Ignacy_Domeyko

Вікенцій Дмахоўскі (1807-1862)
нарадзіўся у 1807 годзе ў вёсцы Нагародавічы.

Пачатковую адукацыю атрымаў у піярскім вучылішчы ў Шчучыне. У 1826 годзе ён паступіў у Віленскі універсітэт на літаратурны факультэт. Паралельна з наведваннем лекцый на літфаку Вікенцій Дмахоўскі браў урокі малявання ў Яна Рустэма.

У лістападзе 1830 года ў Польшы, Беларусі і Літве успыхнула паўстанне. Вікенцій Дмахоўскі прыняў удзел у паўстанні, а пасля яго паражэння вымушаны быў эмігрыраваць ва Усходнюю Прусію. На берагах чужой Прэголі не раз успамінаў родныя Нагародавічы, палі і пералескі, шырокі тракт Дзятлава-Ліда. Усплывала ў памяці чыгуначная станцыя Яцукі, адкуль пачаўся шлях у далекую і невядомую Вільню.

Нарэшце ў 1837 годзе цар аб'явіў амністыю, згодна з якой удзельнікаў нядаўняга паўстання перасталі праследаваць. Тады і вырашыў Вікенцій Дмахоўскі вярнуцца ў Вільню. Тут ён цалкам аддаўся творчасці, адкрыў мастацкую майстэрню. Дваццаць гадоў, праведзеныя мастаком у тагачаснай сталіцы заходняга краю, былі вельмі пленнымі. Яго майстэрня стала своеасаблівай мастацкай школай, дзе вучыліся многія вядомыя ў будучым майстры пэндзля Я.Карчэўскі, Х.Скірмунт і іншыя. Віленскі перыяд у творчасці В.Дмахоўскага прынес шматлікія і разнастайныя творы, але родныя краявіды асабліва хвалявалі чуллівае сэрца мастака. Ён часта наведваўся ў свае небагатае памесце Нагародавічы. Так у 1843 годзе з'явілася карціна В. Дмахоўскага «Радзіма» («Двор у Нагародавічах»). Працаваў мастак шмат і напружана. Яго карціны ў той час былі шырока распаўсюджаны ў Беларусі, Літве і Польшы. Сучаснікі В.Дмахоўскага налічвалі ў яго больш за сто пейзажаў і жанравых карцін, у якіх знайшла адлюстраванне паэтычная прырода Беларусі. Захапленне роднымі краявідамі адчуваецца ва ўсіх творах мастака: «На начлезе», «Каля пераправы», «Навагрудак», «Возера Свіцязь», «Двор у Нагародавічах» і многіх іншых.

В.Дмахоўскага называлі «Клод Ларэн віленскіх ваколіц». Таксама, як і знакаміты французскі жывапісец XVII стагоддзя, ён быў мастаком-рамантыкам, знаходзіў у штодзеным жыцці эмацыянальны настрой, паэзію і веліч.

В. Дмахоўскі валодаў разнастайнымі талентамі. Ён вядомы не толькі як выдатны мастак, скульптар, але і як знакаміты сцэнограф. У 1850-1854 гадах ён афармляў спектаклі ў Віленскім гарадскім тэатры («Галька» М.Манюшкі, «Італьянка ў Алжыры» Дж.Расіні, «Фаварытка» Г. Даніцэці і іншыя.)

Памёр Вікенцій Ігнатавіч Дмахоўскі ў 1862 годзе.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.:
БелЭн, 2001. ст.100.

<http://peramoga.dzyatlava.by/2007/06/28/7/>

Мацей Догель нарадзіўся 6 жніўня 1715 года ў вёсцы Гембулы Лідскага

павету ў дробнашляхецкай сям'і. Скончыў піярскую школу ў Шчучыне. 14 лютага 1730 года ён уступае ў каталіцкі ордэн піяраў і прымае манаскае імя Дамінік. З 1732 года пачынае сваю настаўніцкую дзейнасць. Надворны маршалак лідскі стараста ВКЛ Язэп Сцыпіён дэ Кампа, які быў уладальнікам мястэчка Шчучын, даручыў яму выхаванне свайго сына. Малады Ігнацій Сцыпіён ужо прайшоў першы этап хатняй адукацыі і быў гатовы ўдасканаліць свае веды ў

замежных універсітэтах. Адбылося гэта ў 1744 годзе пасля смерці бацькі. Спадарожнічаў Сцыпіёну ў яго вандроўках і Догель. Яны слухалі лекцыі спярша ў Ліпскім універсітэце (Польшча), а потым у Лейпцыгскім і Парыжскім універсітэтах.

Вярнуўшыся дадому (прыблізна каля 1747 года) М. Догель асноўную дзейнасць у ордэне накіраваў на ажыццяўленне рэформы адукацыі ў піярскіх школах і калегіях. Заняўшы пасаду рэктара віленскага калегіюма, ён заклаў за ўласны кошт друкарню, якая тады лічылася найлепшай ў Літве, набыў калегіюму вялікую бібліятэку з рознымі рэдкімі кнігамі. У 1756 годзе заснаваў канвікт (інтэрнат) для шляхецкай моладзі.

Яшчэ пасля свавёй першай вандроўкі за мяжу Догель задумаў выдаць збор дыпламатычных актаў. Амаль што адразу па вяртанні дадому, Догель склаў план выдання Кодэксу, і ў 1748 годзе паехаў з ім у Варшаву да караля Аўгуста III, які ўхваліў яго намер. Догель выправіўся ў сваё другое падарожжа за мяжу. Працаваў у архівах і бібліятэках Германіі, Францыі і Галандыі. Дзесьці ў 1750 годзе ён вярнуўся і працаваў з каронным і літоўскім архівамі.

Васьмітомны “Codex diplomaticus” – вынік доўгатэрміновай і руплівай працы Догеля, мэтай якога было стварэнне найбольш поўнага збору дакументаў, якія б характарызавалі знешнепалітычную гісторыю Рэчы Паспалітай. У Кодэксе ён змясціў дакументы XIII – XVIII стагоддзяў, больш раннія альбо не захаваліся, альбо засталіся невыяўленымі. На вялікі жаль, Догель па некаторых абставінах не знайшоў магчымасці пазнаёміцца з архівамі Швецыі, Турцыі і Расійскай імперыі, у той час як менавіта з гэтымі краінамі міжнародныя адносіны Рэчы Паспалітай былі найбольш развіты.

Матэрыялы Кодэксу захавалі пэўную навуковую значнасць і да сённяшняга часу і могуць быць выкарыстаны ў вывучэнні гісторыі Беларусі.

24 лютага 1760 года ў самым росквіце сілаў, М.Догель памёр. Раптоўная смерць ва ўзросце 45 год не дала яму здзейсніць выданне васьмітомавага дыпламатычнага Кодэксу. Пры яго жыцці выйшлі першы і пяты тамы і збор межавых актаў. Марыў Догель таксама напісаць гісторыю Польшчы.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.66.

Доўгірд Анёл (1776-1835) нарадзіўся 2 снежня 1776 года ў маёнтку Юркаўшчына на Мсціслўшчыне. Вучыўся ў Магілёўскай і Мсціслаўскай школах езуітаў, а таксама ў Любяшове і Дубровіцы ў піяраў, Віленскай акадэміі, выкладаў у піярскіх вучылішчах у Лідзе, Вількаміры, Віцебску, Любяшове. З 1804 па 1808 год Доўгірд выкладаў фізіку і французскую мову ў Шчучынскай піярскай школе. З 1818 года – прафесар Віленскага ўніверсітэта, дзе з перапынкамі выкладаў да 1832 года. Апублікаваў курс лекцый "Аб логіцы, метафізіцы і маральнай філасофіі" (1821), а ў 1828 годзе – першую частку задуманай трылогіі "Логіка тэарэтычная і практычная" (Полацк). У 1828 годзе абараніў доктарскую дысэртацыю па тэалогіі "Пра цуды". Шматлікія рукапісы Доўгірда філасофскага ўтрымання лічыліся загінулымі і толькі ў 60-х гг. XX ст. былі знойдзены Э.К. Дарашэвічам. Філасофія Доўгірда – парадаксальнае спалучэнне тэалогіі і локаўска-кандыльякаўскага сэнсуалізму. Быў блізкі да шатландскай школы (Рыд, Сцюарт, і інш.). Логіка Доўгірда шмат у чым абапіраецца на дадзеныя прыродазнаўства і эксперымент як крытэрыі праўдзівасці. Доўгірд выкарыстоўвае мадэль логікі Кандыльяка, узбагачаючы яе новымі элементамі і актыўна палемізуючы з кантыянствам і юмізмам. Спецыяльна разбірае ўзнікненне і эвалюцыю дзіцячых разумовых здольнасцяў. Крытыкаваў ідэю трансцэндэнтнасці, лічачы яе супярэчнай прынцыпу тэалогіі. Супрацьпастаўляў трансцэндэнтальнаму ідэалізму філасофію разумнага сэнсу, тэзу рэчыўнасці быцця матэрыяльных прадметаў (яго пасмяротна апублікаваная праца завецца "Рэчыўнасць чалавечых ведаў", 1839). Філасофская сістэма Доўгірда спалучае гісторыю філасофіі, логіку, метафізіку (натуральную тэалогію), маральную філасофію. Умовай маральнага дзеяння ён лічыў адзінства сумлення і ведаў, маральны імператывы фармуляваў наступным чынам: "Заўсёды рабі так, каб не было сорамна абвясціць усяму свету пра сваё дзеянне і тыя матывы, якія цябе на яго падштурхнулі". Вышэйшы прынцып маралі – асабістая адкрытасць свету.

Памёр у 1835 годзе, пахаваны на могілках пры касцёле Святога Стэфана ў Вільні.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.66-68.

<http://fil.vslovar.org.ru/387.html>

Францішак Ксаверый Тадэуш Адам Эўзебіюш князь Друцкі-

Любецкі нарадзіўся ў снежні 1778 года ў маёнтку Пагост Пінскага павета. Паходзіў з вядомага княжацкага роду, які карыстаўся гербам «Друцк». З 1785 года (па іншых звестках з 1784) разам з братам Геранімам залічаны ў Санкт-Пецярбургскі кадэцкі корпус, які скончыў у 1797 годзе. Служыў прапаршчыкам у Нізаўскім мушкецёрскім палку, удзельнічаў у італьянскім паходзе А.В.Суворава (1799). У 1800 годзе за храбрасць, праяўленую ў бітве пры Марэнга,

атрымаў ордэн св. Ганны 4-й ступені і чын падпаручніка. Пасля цяжкай кантузіі ў 1800 годзе выйшаў у адстаўку; жыў у маёнтку Чарлёны Гродзенскай губерні. У 1807 годзе ажаніўся з сваёй 14-гадовай пляменніцай Марыяй Сцыпія Дэль-Кампа (дачкай роднай сястры Тэрэзы і Юзафа Сцыпія Дэль-Кампа), пераехаў у Шчучын, маёнтак жонкі і сястры. У 1809 годзе абраны Гродзенскім павятовым прадвадзіцелем дваранства (маршалкам). Разам з М.К.Агінскім, Т.Ваўжэцкім, Л.Плятэрам і іншымі Ф.К.Друцкі-Любецкі ўдзельнічаў у падрыхтоўцы пісьмовага праекта па ўтварэнню ВКЛ у складзе Расійскай імперыі, які ў маі 1811 годзе быў прапанаваны Аляксандру І (так званы план Агінскага). У верасні 1811 года атрымаў чын правадзейнага стацкага саветніка, 21.04.1812 г. узнагароджаны ордэнам св. Ганны I ступені. У снежні 1812 года ў Вільні завочна выбраны

прадвадзіцелем дваранства Гродзенскай губерні, са студзеня 1813 года выконваў абавязкі гродзенскага грамадзянскага губернатара. У маі 1815 года Друцкі-Любецкі падпісаў Канстытуцыйную хартыю, якая была дадзена Царству Польскаму. У чэрвені 1816 года ён атрымаў пасаду віленскага грамадзянскага губернатара. 19 ліпеня 1821 года князь Друцкі-Любецкі быў прызначаны міністрам скарбу Царства Польскага. На гэтай пасадзе ён здолеў умацаваць разладжаную фінансавую сістэму Царства, для чаго ўвёў строгую справаздачнасць, манаполію на продаж гарэлкі, павялічваў і размяркоўваў падаткі, змяніў сістэму падаткаабкладання, стварыў асобныя камісіі, якія павінны былі поўнасьцю спagnaць усе нядоімкі казне. Прыхільнік развіцця Польшчы, Літвы і Беларусі ў складзе Расійскай імперыі, у перыяд паўстання 1830-31 гадах князь, як член адміністрацыйнага савета Царства Польскага, выступаў супраць пагаршэння адносін з Расіяй, не ўвайшоў у склад Часовага ўрада, сфарміраванага паўстанцамі. У снежні 1830 года прыехаў у Пецярбург. У лютым 1832 года прызначаны членам Дзяржаўнай Рады Расійскай імперыі. З ліпеня 1834 да сакавіка 1837 года знаходзіўся ў Парыжы, дзе вёў перамовы аб упарадкаванні фінансавых разлікаў паміж Расіяй і Францыяй. У 1841 годзе князь Друцкі-Любецкі прапанаваў Мікалаю I распрацаваную ім новую крэдытную сістэму імперыі. Меў 2 сыноў (Юзафа і Аляксандра) і 5 дачок. Памёр 11(23) мая 1846 года ў Пецярбургу, пахаваны ў Шчучыне ў касцёле св. Тэрэзы.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.101-102.

Іван Якаўлевіч Лепешаў нарадзіўся 23 кастрычніка 1924 года ў вёсцы

Іскозы Дубровенскага раёна Віцебскай вобласці. У 1948 годзе скончыў Аршанскі настаўніцкі інстытут, затым працаваў выкладчыкам беларускай мовы ў Свіслацкай СШ Гродзенскай вобласці.

Беспадстаўна рэпрасаваны, а пасля рэабілітаваны (1963) за адсутнасцю віны, працаваў рознарабочым у лагерах Прыморскага краю (1949—1955).

З 1956 года працаваў настаўнікам беларускай і рускай моў і літаратур у школах Шчучынскага раёна. Завочна скончыў філфак Гродзенскага педагагічнага інстытута (1959) і аспірантуру ў Мінскім педінстытуце (1971). Працуючы ў школе, апублікаваў у выдавецтве «Народная асвета» дзве кнігі, напісаў кандыдацкую дысертацыю. Узнагароджаны знакам «Выдатнік народнай асветы».

З 1971 года працаваў у Гродзенскім педагагічным інстытуце (пасля ўніверсітэце) спачатку выкладчыкам, затым дацэнтам (1973), прафесарам (1986).

Доктар філалагічных навук. Аўтар 520 навуковых, навукова-метадычных публікацыяў, больш як 40 кніг.

Ветэран Вялікай Айчыннай вайны, узнагароджаны ордэнам Вялікай Айчыннай вайны II ступені, медалямі «За адвагу», «За баявыя заслугі», «За ўзяцце Кёнігсберга» і інш.

Памёр 12 кастрычніка 2014 года.

Ліневіч Расціслаў Львовіч нарадзіўся 16 студзеня 1932 года ў Беліцы.

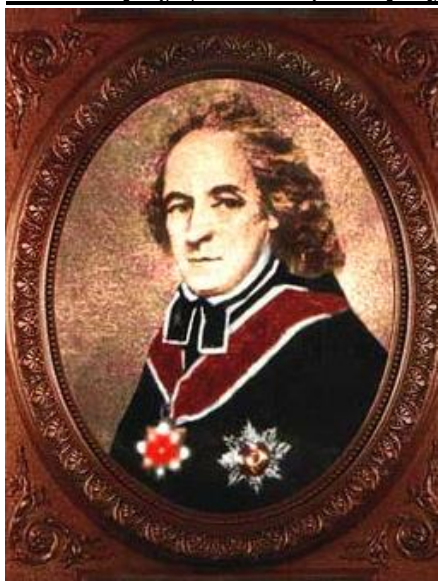

Бацька – палкоўнік расійскай арміі, маці з Навагрудскай шляхты. Жылі ў Шчучыне. У 1950 годзе Расціслаў скончыў Шчучынскую сярэднюю школу, у 1958 годзе – Беларускі палітэхнічны інстытут. Працаваў у Віцебскім абласным філіяле інстытута «Белдзяржпраект», у істытуце «Белдзяржпраект», у Мінскпраекце. У 1974-85 гадах займаў пасаду першага намесніка начальніка Галоўнага архітэктурна-

планіровачнага ўпраўлення Мінскага гарвыканкама, у 1985-88 гадах – галоўнага архітэктара БЕЛНДПгорадабудаўніцтва.

Пазней працаваў галоўным архітэктарам, начальнікам аддзела горадабудаўніцтва і раённай планіроўкі Дзяржбуда БССР, начальнікам Галмінскархітэктуры, галоўным архітэктарам Мінска, галоўным архітэктарам інстытута «Мінскпраект», дырэктарам «Мінскградо». Сябра Саюза архітэктараў з 1961 года, старшыня Саюза архітэктараў БССР, «Заслужаны архітэктар БССР» (1982). Узнагароджаны юбілейным медалём «За доблесную працу» (1970), ордэнам «Знак пашаны» (1971).

Казімір (Даніэль) Нарбут нарадзіўся 3 студзеня 1738 года ў Крупе, за 6

кіламетраў ад Ліды. Яго бацька, Казімір, быў мечнікам, харунжым, а пасля – лідскім маршалкам. Маці – Мар’яна з Навіцкіх – таксама паходзіла са шляхецкага роду. Адукацыю атрымаў у Шчучыне ў піярскай школе (калегіюме), якая славілася добрай рэпутацыяй. У гэтым жа калегіюме Нарбут яшчэ вучнем меў магчымасць сутыкнуцца з новымі кірункамі ў філасофіі і іншых навук.

Настаўнікам у Шчучыне быў, паміж іншымі, Кляменс Галавінскі, які захапляўся філасофска-навуковымі поглядамі нямецкага вучонага Хрысціяна Вольфа. У 1755 годзе Нарбут рашае уступіць ў ордэн піяраў. Паслушніцтва праходзіў у Любяшове каля Пінска, затым 2 гады вучыўся ў Дуброўніцы. З 1759 года ён вучыцца ў Віленскім піярскім калегіюме. Там Нарбут слухаў лекцыі знакамітых настаўнікаў: Бярнарда Сыруця, Яна Канта Выкоўскага і перад усім рэктара – Мацея Догеля, вядомага выдаўца “Дыпламатычнага Кодэксу Каралеўства Польскага і Вялікага Княства Літоўскага”. Бацькі вырашылі за свой кошт накіравць

таленавітага юнака на вучобу ў Рым. На працягу 4 гадоў Нарбут удасканалвае свае веды, знаёміцца с творамі італьянскага філосафа Антонія Генавэзі. Вярнуўшыся на Радзіму ён ўжо меў святарскае прысвячэнне, папскія прывілеі, паглыбленыя тэалагічныя і філасофскія веды. У 1764 годзе Нарбута прызначылі прафесарам і прэфектам у Дуброўніцу. Затым яго перавялі ў Вільню. Па даручэнні ксяндза Паўла Ксаверыя Бжастоўскага, віленскага каноніка і пісара Вялікага Княства Літоўскага, падчас сваёй працы ў Вільні Нарбут напісаў першую польскамоўную логіку, якая пад назвай “Логіка, або прадумвання і разважання рэчаў навукі” была надрукавана ў 1769 годзе ў Вільні. Сам Казімір Нарбут даволі крытычна ацэньваў сваю першую кнігу, таму што ў другім яе выданні (Вільня, 1775) увёў значныя змены. Аднак грамадскае ўспрыманне “Логікі...” было вельмі станоўчым. Хутка выйшлі чарговыя выданні ў 1782, 1791, 1799 гадах. Школьнай кнігай, якую Нарбут напісаў і выдаў у віленскі перыяд, былі і “З філасофіі выбраныя думкі”. З 1770 па 1774 гг. як апякун сыноў літоўскага падскарбія ён наведаў Германію і Францыю. Прымаў удзел у рабоце Адукацыйнай Камісіі ў Варшаве. Пасля трэцяга падзелу Рэчы Паспалітай адыйшоў ад спраў, жыл ў вёсцы Радзівонішкі пад Лідай. Памёр 17 сакавіка 1807 года. Пахаваны ў Радзівонішках, у падземеллі ўніяцкай царквы.

Мэтай філасофіі Нарбут лічыў пошук ісціны, накіраваны на рашэнне практычных задач грамадскага жыцця, паслядоўна выступаў супраць схаластыкі як перашкоды для развіцця навукі. Выказаў ідэю аб сацыяльнай прыродзе чалавека, блізкую да ідэй Грэцыя і Лока, дзяржаву разглядаў як установу, якая ўзнікае дзеля інтарэсаў усіх і кожнага па асобку. Аснова грамадскага існавання – законы і безумоўнае падпарадкаванне ім.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.68-70.

Людвік Нарбут

нарадзіўся 31 жніўня 1832 года у маёнтку Шаўры Лідскага павета ў сям'і архітэктара, інжынера і вядомага гісторыка Літвы Тэадора Нарбута. Ён вучыўся ў Лідскім павятовым вучылішчы, потым у Віленскай гімназіі, дзе ў канцы 1850 года быў арыштаваны за спробу стварыць „общество патриотов с целью произвести восстание". У сакавіку 1851 года Людвіка публічна пакаралі розгамі і накіравалі ў Калугу ў штаб пяхотнай дывізіі. Адтуль

Нарбут трапіў радавым на Каўказ. За смеласць і мужнасць пад час Крымскай вайны Людвіку прысвоілі афіцэрскі чын.

У пачатку красавіка 1860 года Нарбут вяртаецца на радзіму. Жыў у бацькі, вёў гаспадарку, ажаніўся, пасяліўся ў маёнтку недалёка ад Шаўраў. Праз малодшага брата наладзіў сувязь з віленскім рэвалюцыйным камітэтам. 13 лютага загадам Віленскага рэвалюцыйнага камітэта Нарбут быў назначаны вайсковым начальнікам

Лідскага павета. Ён адным з першых арганізаваў партызанскі атрад на Беларусі. Аснову атрада Нарбута складалі сяляне – гэта адна з асаблівасцей, бо ў многія атрады іх уцягвалі сілком. Людвік карыстаўся папулярнасцю, а яшчэ, будучы дэмакратам, ён абвясціў маніфест аб спыненні павіннасцей і надзеле сялян зямлэй.

На тактыку атрада Нарбута безумоўна паўплываў яго ваенны вопыт. Спачатку атрад дзейнічаў ў ваколіцах Начы і Эйшышак. Пазней паўстанцы перадыслакаваліся ў Рудніцкую пушчу і дзейнічалі ў раёне Нача-Дубічы-Бершты-Новы Двор. За амаль чатыры месяцы існавання атрад Нарбута даволі паспяхова ўдзельнічаў у шэрагу баёў і сутычак з карнікамі. 18 красавіка 1863 года паўстанцкія ўлады прысвоілі Нарбуту званне палкоўніка. Для разгрома атрада Нарбута ў Гродна была складзена асобая частка: атрад палкоўніка Вернера (3 роты Калужскага пяхотнага палка, эскадрон улан Курляндскага палка, 20 казакаў і 1 гармата).

Апошні бой Нарбута адбыўся 22 красавіка ля возера Полясы, каля вёскі Дубічы. Атака расійскіх стралкоў была нечаканай. У выніку боя было забіта 13 паўстанцаў (па іншых дадзеных – 61), паранена 8 (ці 9), у палон трапілі 6 чалавек. Гярод забітых – памочнік Нарбута Л. Краінскі і сам Людвік. Яго паранілі тройчы: спачатку ў нагу, потым – у грудзі. Паплечнікі неслі яго на руках, каб схавацца ў лесе, але смяротная куля трапіла ў шыю. Забітых паўстанцаў і іх камандзіра пахавалі ў Дубічах.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.103-104.

Півнік Ян нарадзіўся 31 жніўня 1912 года ў вёсцы Яновіцы каля Астраўца-Свентакшыскага (Польшча). У 1932 годзе пасля заканчэння гімназіі ідзе службыць у школу падхарунжых рэзерву артылерыі ва Уладзіміры-Валынскім. У 1935-1939 гадах службыў у паліцыі.

У верасні 1939 года трапіў у лагер для інтэрнаваных польскіх вайскоўцаў у Венгрыі. У сакавіку збег з лагера і праз Югаславію і Італію трапіў у Францыю, дзе камандаваў батарэяй цяжкой артылерыі.

Пасля капітуляцыі Францыі Півнік перапраўляецца ў Вялікабрытанію. Прайшоў курс дыверсійнай падрыхтоўкі і ў лістападзе 1941 года быў накіраваны ў Польшчу для арганізацыі падпольнай сеткі. Узначаліў падпольную групу ў Роўна (Украіна), быў арыштаваны паліцыяй, але праз 4 месяцы здолеў уцячы.

У студзені 1943 года ён ажыццяўляе кіраўніцтва акцыяй па вызваленню афіцэраў АК з турмы ў Пінску. За гэтую ўдалую аперацыю Півнік быў узнагароджаны ордэнам Virtuti Militari.

Вясной 1943 года Півнік узначаліў партызанскую групу ў Светакшыскіх гарах на паўднёвым усходзе Польшчы. Яму удалося стварыць добра ўзброены баяздольны атрад, які ажыццявіў шэраг удалых акцый супраць акупантаў. З-за канфліктаў з кіраўніцтвам АК Півнік вымушаны быў вярнуцца ў Варшаву.

У сакавіку 1944 года яго накіроўваюць на акупаваную тэрыторыю Беларусі. Півнік (псеўданім – “Пануры”) узначаліў Шчучынскую кампанію Наднеманскага партызанскага злучэння АК. 29 красавіка ён ажыццяўляў камандаванне акцыяй па захопу гарнізона ў Шчучыне, якая скончылася правалам і вялікімі стратамі. Праз некалькі дзён польскія партызаны захапілі мястэчка Васілішкі.

1 мая Ян Півнік стаў камандзірам утворанага VII батальёна 77 пяхотнага палка АК. Пад яго камандай было больш за 700 байцоў. У чэрвені 1944 года Півнік атрымаў загад кіраўніцтва АК арганізаваць напады на створаныя немцамі ўмацаваныя пункты абароны (stützpunkt). 8 чэрвеня быў атакаваны і знішчаны ўмацаваны пункт каля вёскі Яхнавічы. 16 чэрвеня партызаны атакавалі ўмацаваны пункт каля вёскі Еўлашы. Пад час бою Ян Півнік загінуў. Яго пахавалі на могілках у Вавёрцы. У 1988 годзе адбылося перазахаванне Півніка на радзіме – у горадзе Вэнхоцку.

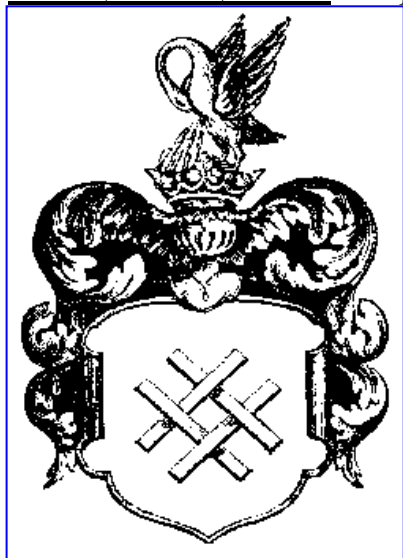
Узнагароджаны двойчы Крыжам Валечных, ордэнам Virtuti Militari V і IV ступені. Яго імя носяць вуліцы ў Кракаве, Кельцах і іншых населеных пунктах Польшчы, гімназія у горадзе Бодзентыні.

Крыніцы:

http://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Piwnik

<http://www.ponury.com/zyciorys.htm>

Ігнацій Сцыпіён нарадзіўся у 1728(30) годзе ад шлюбу Юзафа

Сцыпіёна з Веранікай Фірлей. Яго настаўнікам быў вядомы гісторык-архівіст і правазнаўца Мацей Догель. Негледзячы на маладосць, ужо ў 15-гадовым узросце Ігнацій стаў лідскім старастам. У 1743-46 гадах ён вучыўся за мяжой у Лейпцыгу, наведаў Рым і Парыж. У 1748 годзе Ігнацій Сцыпіён быў першы раз абраны дэпутатам на сейм ад Лідскага павету. У 1759 годзе атрымаў званне генерал-маёра літоўскага войска. Падчас эклекцыі караля ў 1764 годзе аддаў голас за кандыдатуру Станіслава Панятоўскага. 9 снежня 1765 года Ігнацій Сцыпіён быў прызначаны падстоліем літоўскім. Прымаў актыўны ўдзел у масонскім руху. Быў братам ложы «Вялікага французскага Усходу», у 1766 годзе ўступіў у шгатландскую ложу Э.Брухля. З'яўляўся кавалерам вышэйшых узнагарод Рэчы Паспалітай: Ордэна Святога Станіслава (1776) і Ордэна Белага Арла (1781). Памёр у 1791 годзе па дарозе ў Варшаву.

Ігнацій Сцыпіён ператварыў Шчучын у цэнтр буйнай магнацкай латыфундыі. На поўначы мястэчка ўзнік графскі маёнтак. Ігнацій падтрымліваў дзейнасць калегіўма піяраў і канвента сяцёр міласэрнасці, займаўся мецэнацтвам (прафінансаваў выданне М.Догелем «Дыпламатычнага кодэксу Вялікага княства Літоўскага»). Яго дзеці атрымалі адукацыю ў шчучынскіх айцоў-піяраў, хатнім настаўнікам у іх быў Станіслаў Баніфацый Юндзіл.

23 мая 1761 года дзякуючы намаганням Сцыпіёна Шчучын атрымаў Магдэбургскае права. Згодна з прывілеям Аўгуста III у мястэчку дазвалялася праводзіць штотыднёвыя таргі па нядзелях і чацвяргах і 12 кірмашоў у год. Мяшчане атрымалі дазвол на выбары мясцовага кіравання пад кантролем уладальніка. Невядома як у тых часы выглядаў герб Шчучына. Даследчык геральдыкі А.Цітоў прапанаваў рэканструкцыю ў выглядзе сярэбранай манаграмы з ініцыялаў уладальніка «I» і «S» у блакітным полі пад залатой каронай. Дадзены

варыянт быў прыняты за аснову пры распрацоўцы сучаснага герба Шчучына. Гэтым падкрэслена роля колішняга ўладальніка ў станаўленні горада.

Крыніцы:

Сяргей Данскіх. Стагоддзі і падзеі Шчучынскай зямлі. Баранавічы, –
Гр.: ГрДУ ім. Янкі Купалы, 2007, ст. 66-67.

Антоній Тызенгаўз нарадзіўся 16 студзеня 1733 года. З 1764 канюшы літоўскі, з 1765 года падскарбій надворны літоўскі, староста гродзенскі. У 1765 годзе па даручэнні караля Станіслава Аўгуста Панятоўскага ён прыняў кіраўніцтва каралеўскімі эканоміямі на тэрыторыі Беларусі і Літвы. Як гродзенскі староста вырашыў упарадкаваць Гродна на ўзор сталіцы дзяржавы. Па яго ініцыятыве побач з горадам быў пабудаваны прамыслова-культурны цэнтр з 85 будынкаў рознага прызначэння, што ўтваралі 3

асобныя зоны: адміністрацыйную, вытворчую, навучальную.

У прадмесцях Гродна былі заснаваны і дзейнічалі шматлікія фабрыкі. Аднак, як і большасць тагачасных прадпрыемстваў, працавалі яны з малым прыбыткам або нават са стратай.

Значную ўвагу Тызенгаўз надаваў і земляробству. Ён накіраваў свайго аднадумца Даўнаровіча ў Англію вывучаць агратэхніку. Каб падняць узровень жывёлагадоўлі, ён закупаў пародзістыя віды жывёл. Але аграрная рэформа, праведзеная ім у Шавельскай эканоміі, грунтавалася на ўзмацненні паншчыны, што выклікала незадаволенасць сялян, а ў 1769 годзе – нават і паўстанне.

З намерам пашырэння асветы ў краі Тызенгаўз заснаваў у Гродне кадэцкі корпус, гандлёвую, землемерную, медыцынскую і інш. школы.

Стварыў Тызенгаўз і свой тэатр, у які запрашаў балетмайстраў, замежных артыстаў, музыкантаў, спевакоў і харэографіаў. Для падрыхтоўкі ўласных артыстаў з прыгонных сялян ён стварыў тэатральную школу. Выхаванцы гэтай школы пазней праславіліся ў польскім тэатры. Прыдворны аркестр, так званая капэла Тызенгаўза, належаў да найбольшых і найлепшых па прафесійным узроўні калектываў падобнага характару ў Вялікім княстве Літоўскім і славіўся за яго межамі.

У 1775 годзе Тызенгаўз набыў у Вільні друкарню, якой да таго валодаў М.Пачобут-Адлянцікі. У гэтай друкарні выдаваліся падручнікі, календары, часопіс "Gazety Wilenskie" ("Віленскія газеты"). У 1775-76 гадах ён арганізаваў першую друкарню ў Гродне і быў адным з яе арандатараў. Першыя выданні друкарні выйшлі на пачатку 1776 года. Тут друкаваліся арыгінальная і перакладная літаратура, навуковыя працы, падручнікі, стараславянскія, польскія, лацінскія малітоўнікі, "Каляндар гаспадарчы", "Літоўскі веснік", афіцыйныя дакументы і інш., а таксама першае на Беларусі перыядычнае выданне, ініцыятарам якога быў Тызенгаўз, "Gazeta Grodzienska" ("Гродненская газета"). Друкарня існавала да 1802 года.

Няўдалая гаспадарчая палітыка (нерэнтабельнасць многіх мануфактур), інтрыгі магнатаў, незадаволеных актыўнай дзейнасцю Тызенгаўза, сталі прычынай яго адхілення ў 1780 годзе ад кіравання эканоміяй. Апошнія гады жыцця ён правёў у Паставах.

Памёр Антоній 31 сакавіка 1785 года. Пахаваны ў фамільным склепе Тызенгаўзаў у Жалудку.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.75-76.

Васіль Яўхімавіч Чарнышоў нарадзіўся 7 верасня 1908 года ў сям'і

рабочага ў Русака-Бродскім раёне Арлоўскай вобласці. Самастойнае працоўнае жыццё Чарнышоў пачаў 14-гадовым падлеткам, калі стаў рабочым Траецкага заводу Арлоўскай вобласці. У 1926 годзе Васіля Чарнышова прызываюць у Чырвоную Армію, а пазней камандаванне накіроўвае яго ў Арлоўскае пяхотнае вучылішча. У 1928 годзе Чарнышоў уступіў у члены КПСС. Пасля заканчэння рабфака ён паступіў на вучобу ў Маскоўскі авіяцыйны інстытут, адкуль ў 1933 гдзе быў накіраваны на кіруючую

камсамольскую работу. З 1937 года В.Я.Чарнышоў знаходзіцца на кіруючай партыйнай рабоце. У 1937-1940 гадах ён быў першым сакратаром Жлобінскага райкама партыі. Пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР Васіль Яўхімавіч у 1940-41 гадах працаваў першым сакратаром Васілішкаўскага райкама КПБ(б), а затым – Баранавіцкага абласнога камітэта партыі.

У гады Вялікай Айчыннай вайны В.Я. Чарнышоў актыўна ўдзельнічаў у баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Выконваючы заданні партыі і ўрада, Чарнышоў быў першым сакратаром падпольнага Баранавіцкага абкама партыі і адначасова камандаваў злучэннямі партызанскіх брыгад і атрадаў. Цвёрда і рашуча кіруючы баявымі аперацыямі ў тыле ворага, Чарнышоў асабістым прыкладам і адвагай натхняў партызан, якія ваявалі з акупантамі мужа і ўмела. Пастановай Савета Народных

Камісараў СССР ад 16 верасня 1943 года № 1000 – аднаму з дзесяці камандзіраў партызанскіх фармаванняў Беларускай ССР – В.Я. Чарнышову - прысвоена вайсковае званне "генерал-маёр".

1 студзеня 1944 года Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР за паспяховае кіраўніцтва партызанскай барацьбой на тэрыторыі вобласці і праяўленыя пры гэтым асабістая мужнасць і адвагу генерал-маёру Чарнышову Васілю Яўхімавічу прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Пасля вайны В.Я. Чарнышоў працаваў на высокіх і адказных пасадах, быў першым сакратаром Брэсцкага абкама КП(б)Б, а затым Калінінградскага абкама партыі, першым сакратаром Прыморскага крайкама КПСС. У 1969 годзе па патрабаванні ўрачоў Васіль Яўхімавіч пераязджае ў Маскву, дзе займае пасаду намесніка старшыні Камітэта партыйнага кантролю. Памёр 12 лістапада 1969 года, пахаваны на ўрадавым участку Навадзевічых могілак. Узнагароджаны пяццю ордэнамі Леніна, ордэнам Суворова I ступені, ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнам Чырвонай Зоркі і іншымі ордэнамі і медалямі. Імем Героя названы вуліца і тэхнікум лёгкай прамысловасці ў Баранавічах. 9 чэрвеня 2007 года ва Уладзівастоку усталявана мемарыяльная дошка ў памяць пра В.Я. Чарнышова.

Крыніцы:

<http://www.bgklp.by/college/>

http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=5187

<http://www.ytroross.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=6592>

Аляксандр Віктаравіч Шарапа нарадзіўся 26 студзеня 1938 года ў

вёсцы Ходараўцы. У 1955 годзе скончыў Жалудоцкую сярэднюю школу, у 1960 годзе – фізіка-матэматычны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута імя М.Горкага. Працаваў настаўнікам Вілейскай школы-інтэрната, у камсамольскіх і партыйных установах. У 1973-76 гадах навучаўся ў аспірантуры Вышэйшай партыйнай школы імя К.Маркса ў Берліне. Абараніў кандыдацкую дысертацыю ў 1977 годзе.

Займаў пасады сакратара парткома Мінскай вышэйшай партыйнай школы, прарэктара БДУ па міжнародных сувязях. У 1988 годзе абараніў доктарскую дысертацыю. Прафесар (1989), ініцыятар стварэння кафедры міжнародных адносін БДУ і яе загадчык. Адзін з арганізатараў факультэта міжнародных адносін БДУ і яго першы дэкан. Сябра Вучонай Рады БДУ, рэдкалегіі «Весніка БДУ» і рэдакцыйнага савета «Журнала міжнароднага права і міжнародных адносін». Віцэ-прэзідэнт Беларускай асацыяцыі палітычных навук.

«Выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь» (1998), «Заслужаны работнік адукацыі Рэспублікі Беларусь» (2004). Узнагароджаны медалём

Францыска Скарыны (1996). Аўтар болш 100 навуковых публікацый, у тым ліку трох манаграфій, навучальных дапаможнікаў.

Вандалін ШУКЕВІЧ нарадзіўся 10 снежня 1852 года ў вёсцы Нача Лідскага павета, (цяпер Воранаўскі раён) у сям’і Аляксандра і Аліны з Волкаў Шукевічаў. Род Шукевічаў паходзіў з Жмудзі.

З маладосці цікавіўся гісторыяй і прыроднымі навукамі. Адукацыю атрымаў у Вільні. Два гады навучаўся ў Галоўнай Школе ў Варшаве, але ў 1872 годзе вярнуўся ў радавы маёнтак, дзе большую частку жыцця гаспадарыў і адначасова вёў самастойныя археалагічныя даследаванні. З 1883 года Шукевіч даследаваў археалагічныя помнікі на паўночным захадзе Беларусі і поўдні Літвы. Адкрыў больш за 130 помнікаў каменнага веку, вёў раскопкі грунтавых і курганных могільнікаў каля вёсак Нача, Пузелі (Воранаўскі раён), Вензаўшчына, Дварчаны, Апанаўцы, Сырні, Чарнішкі (Шчучынскі раён). Даследаваў 16 курганоў і 376 каменных магіл тыпу жальнікаў XIII-XIV стст. Матэрыялы раскопак перадаў у музеі Пецярбурга, Масквы, Вільні, Кракава.

У 1899 годзе прыехаў ў Вільню, дзе пражыў некалькі гадоў. Арганізаваў Археалагічны гурток, які дзейнічаў да 1906 года. Быў адным з заснавальнікаў Таварыства сяброў навукі ў Вільні, членам Варшаўскага краязнаўчага таварыства.

У 1901 годзе Шукевіч за ўласны кошт выдаў у Вільні “Нарысы з археалогіі перагдгістарычнай Літвы. Частка I. Каменны век у Віленскай губерні”.

У ваколіцах Ліды Шукевіч запісваў народныя паданні, легенды, прыкметы, якія потым публікаваў у часопісах. Дзве вялікія цікавыя працы Вандаліна Шукевіча данеслі да нас сотні запісаў помнікаў духоўнай народнай творчасці. Так, у артыкуле «Народныя вераванні і абрады (забабоны, прымхі, прадказанні і інш.), сабраныя ў Віленскай губерні» змешчана 432 запісы. Гэты збор дапаўняецца тэкстамі 15 легейд, паданняў, чарадзейных апавяданняў і 159 вераванняў, прымхаў у артыкуле «Некаторыя вераванні, прымхі і забабоны нашага люду, легенды і паданні». Значную цікавасць уяўляе і артыкул Шукевіча «Старажытныя лекавыя сродкі», прысвечаны народнай медыцыне.

Аўтар больш 40 навуковых прац і публікацый, член-карэспандэнт Кракаўскай акадэміі навук.

Памёр 1 снежня 1919 года, пахаваны ў сямейнай капліцы ў Начы.

Крыніцы:

1. Археалогія і нумізматыка Беларусі, Мн., БелЭн, 1993, с. 661

2. http://www.nasz-czas.lt/Fundacja/Wilnianie_zasl/szukiewicz.html

3.

http://www.muzarp.poznan.pl/muzeum/muz_pol/AREA_IV/WSzukiewicz2.html

Сцяпан Пятровіч Шупеня (1896-1979). Нарадзіўся 10 лістапада 1896

года ў вёсцы Нача Барысаўскага павета Мінскай губерні ў сям'і селяніна-бедняка. Скончыўшы два класа царкоўна-прыхадской школы, ён з чатырнаццаці гадоў наняўся працаваць на смалакурны завод рабочым па нарыхтоўцы пнявога асмалу-карчоў. У 1915 годзе прызваны ў царскае войска і накіраваны на румынскі фронт. Быў паранены, у Маскоўскім шпіталі яго застала Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя. Прымаў непасрэдны ўдзел у баях па ліквідацыі

белагвардзейшчыны ў Маскве.

У гады грамадзянскай вайны ваяваў на Ўсходнім фронце супраць калчакаўцаў у складзе жалезнай дывізіі пад камандаваннем услаўленага камдыва Уладзіміра Азіна ў якасці камандзіра ўзвода. Потым ваяваў на Паўднёвым фронце супраць бандаў Юдзеніча, быў паранены. Пасля

выпіскі са шпіталя службы ў чыгуначных войсках камандзірам узвода. У 1926 годзе прыняты ў шэрагі ВКП(б). Працаваў у Барысаўскім райкаме партыі, затым вучыўся ў Маскве ў Камуністычным універсітэце меншасцяў Захаду. Пасля заканчэння вучобы быў прызначаны начальнікам Цялушскай (пад Бабруйскам) і Заслаўскай МТС, а ў 1937 годзе абраны старшынёй Заслаўскага райвыканкама. Пасля вызвалення Заходняй Беларусі накіраваны загадчыкам сельгас аддзелаў Баранавіцкага абкама КП(б)Б, затым старшынёй Ляхавіцкага райвыканкама. З канца 1940 года – першы сакратар Шчучынскага райкама партыі.

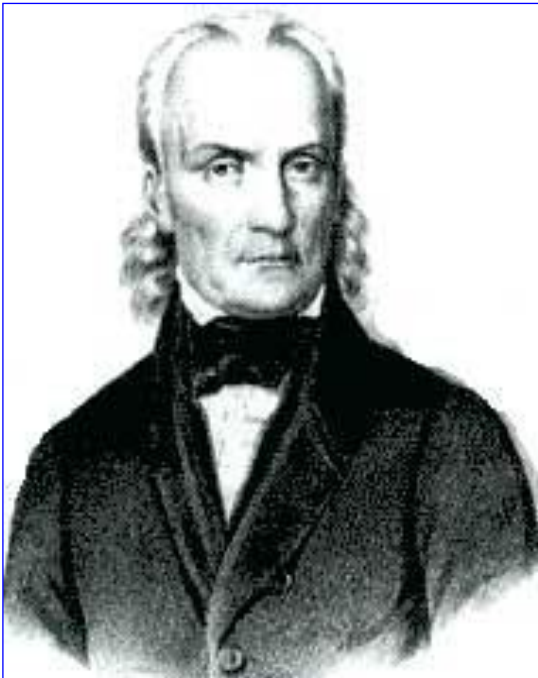
У перыяд Вялікай Айчыннай вайны Сцяпан Пятровіч па заданні партыі нахадзіўся ў тыле ворага, камандаваў Шчучынскім партызанскім злучэннем, з'яўляўся членам бюро Баранавіцкага падпольнага абкама партыі, узначальваў Шчучынскі міжраённы партыйны цэнтр, які уключаў шэсць раёнаў. Пасля вызвалення рэспублікі ад фашыстаў працаваў намеснікам старшыні Баранавіцкага аблвыканкама, першым сакратаром Слонімскага райкама партыі, старшынёй Полацкага і намеснікам старшыні Віцебскага аблвыканкамаў.

На XIX, XX і XXI з'ездах Кампартыі Беларусі абіраўся члены, а на XXII з'ездзе кандыдатам у члены ЦК КПБ, быў дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР трэцяга склікання і БССР другога-чацвёртага скліканняў. За баявыя і працоўныя заслугі ўзнагароджаны ордэнамі Леніна, Кастрычніцкай рэвалюцыі. Чырвонага Сцяга, Суворова II ступені і шматлікімі медалямі. Ганаровы грамадзянін горада Шчучына.

У апошнія гады свайго жыцця з'яўляўся чальцом Менскай секцыі Савецкага Камітэта ветэранаў вайны і праводзіў вялікую працу па патрыятычным выхаванні моладзі, завошта быў адзначаны Ганаровай граматай і Ганаровым Знакам Савецкага Камітэта ветэранаў вайны. Памёр 10 жніўня 1979 года.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.241-244.

Станіслаў Баніфацый Юндзіл

нарадзіўся ў Ясеньцах (Лідзкі павет) у 1761 годзе ў дробнашляхецкай сям’і Бенедыкта Дуніна-Юндзіла і Ружы з дому Даўгялаў. Атрымаў пачатковую адукацыю дома, а потым (з 14-ці гадоў) у піярскіх школах Ліды, Шчучына і Любяшова – сярэдняю адукацыю.

У 1781 годзе быў накіраваны на двухгадовыя філасофскія ордэнскія курсы, а потым – на тэалагічныя (багаслоўскія). У Вільні адчыняецца галоўная школа Вялікага княства Літоўскага (універсітэт), дзе паўстае

кафедра прыродазнаўства. Станіслаў Б. Юндзіл слухае лекцыі вядомых прафесараў і паглыбляе сваю адукацыю. Яго цікавяць батаніка, заалогія, хімія.

Пасля настаўніцкай дзейнасці ў піярскай школе ў Расеніцах, куды яго накіравалі адразу пасля заканчэння вучобы ў Любяшове, а потым у Вільні, ён стаў настаўнікам у Шчучыне. Акрамя гэтага, кіраўніцтвам ордэна ён быў прызначаны гувернёрам у сям'ю Сцыпіёнаў – апекаваўся маладымі студэнтамі як у Шчучыне (падчас канікул), так і ў Віленскім універсітэце. Шчучын быў значным этапам на навуковай дарозе гэтага прыродазнаўцы, які тут распачынаў шлях да саёй цудоўнай навуковай кар'еры, ўвенчанай універсітэцкай кафедрай і членствам у шматлікіх польскіх і замежных навуковых таварыствах.

Станіслаў Баніфацый Юндзіл быў адным з першых настаўнікаў, які арганізаваў вучнёўскую працу згодна статута Камісіі Нацыянальнай Адукацыі, вырашыў самастойна працаваць у духу рэформы. Ён заахвоціў да працы двух іншых настаўнікаў і тры маладыя наватары зрабілі з Піярскай калегіі Шчучына адну з найбольш сучасных як на тыя часы школу ў галіне навучання прыродазнаўству. У 1785 годзе Юндзіл закладвае школьны батанічны сад, адзін з першых у Рэчы Паспалітай.

У Шчучыне ксёндз Юндзіл пачынае сур'ёзна вывучаць батаніку і збіраць расліны па-навуковаму, камплектуючы свой гербарый у ваколіцах Ліды, Шчучына, Вільні. У 1790 годзе ён пачынае чытаць лекцыі прыродазнаўства ў віленскай піярскай калегіі.

10 чэрвеня 1792 года малады прыродазнаўца, выхаваны ў паўночнай краіне, прыехаў у Вену. Мэтай, якую ён сабе паставіў, было атрыманне ўсебаковай прыродазнаўчай адукацыі, якая б дапамагла яму атрымаць кафедру батанікі ў Віленскім універсітэце.

Станіслаў Баніфацый Юндзіл вярнуўся ў Вільню як усебакова адукаваны прыродазнаўца і апантаны фларыст. Вучоба за мяжой дапоўніла яго шматгадовую ўласную вучобу і дазволіла атрымаць кваліфікацыі ва ўсіх галінах прыродазнаўства. Станіслаў Баніфацый Юндзіл пачаў свае лекцыі батанікі ў 1798 годзе яшчэ ў Галоўнай Літоўскай Школе – так пасля падзелу і далучэнню гэтых зямель да

Расійскай імперыі называлася Галоўная Школа Вялікага княства Літоўскага.

19 ліпеня 1799 года Ст.Б.Юндзіл прыняў батанічны сад. Ён прыводзіць у парадак сажалкі, якія там знаходзіліся, выраўноўвае некаторыя ўзгоркі і цалкам змяняе план размяшчэння раслін. Юндзіл збіраў у садзе расліны, цікавыя сваёй біялогіяй ці будовай, рэдкія, якія прадстаўлялі розныя геаграфічныя краіны. У 1825 годзе колькасць відаў, якія вырошчваліся ў Батанічным садзе Віленскага ўніверсітэта, дасягала 6500.

У 1800 годзе Юндзіл напісаў доктарскую працу па тэалогіі, што дазволіла яму атрымоўваць розныя пасады ва ўніверсітэце, нават тыя, якія не былі звязаны з яго кваліфікацыямі. З 1803 года ён быў прафесарам у рэфармаваным Аляксандрам I Віленскім ўніверсітэце. Юндзіл яшчэ ў пачатку сваёй прафесарскай дзейнасці быў аўтарам дзвюх важных кніг: "Флоры літоўскай" (або "Апісанне дзікарослых раслін у правінцыі ВКЛ паводле сістэмы Лінея") і "Ужыткавай батанікі". У пазнейшы час Юндзіл пачаў працу над наступным важным творам. У 1804 годзе у Варшаве выходзіць першы том кнігі, прызначанай для школ, пад назвай "Пачаткі батанікі, 1 частка. Фізіялогія раслін", а 2 частка – "Навука тэрміналогіі" (г. зн. шырокі слоўнік батанічных тэрмінаў) – была апублікавана ў 1805 годзе. "Пачаткі батанікі" мелі яшчэ другое выданне ў 1818 годзе, і было яно ў значнай ступені дапоўненае згодна новых навуковых дадзеных. Ст.Б.Юндзіл шмат гадоў выкладаў і заалогію. У гэтай галіне ён апрацаваў падручнік "Кароткі нарыс заалогіі" у трох тамах (Вільня, 1807 год).

У 1823 годзе Юндзіл пакіде пасаду прафесара батанікі і заалогіі ў Віленскім ўніверсітэце. У 1826 годзе ён адпраўляецца ў падарожжа на лячэнне ў Карлсбад. Яго шлях вёў праз Варшаву, дзе ён наведаў універсітэцкі сад і прыватную калекцыю генерала Раўхенстраўха. На зваротнай дарозе наведаў Вроцлаў і яго Батанічны сад, якім кіраваў Трэвіранус. Апошняе падарожжа, якое адбылося ў 1835 годзе, ужо не спрыяла наведванню новых навуковых цэнтраў. Стан задроўя хворага

прафесара не дазваляў гэтага. Аднак сам побыт быў прыемны дзякуючы таварыству старых і новых сяброў, якія ставіліся да Юндзіла з павагаю і прыязна.

Апошнія гады жыцця Ст.Б.Юндзіла не былі радасныя. Цяжка хворы, пазбаўлены зроку, ён перажыў заняпад свайго ўлюбёнага універсітэта (1832) і зачыненне медыка-хірургічнай акадэміі, апошняга анклава вывучэння ў Вільні прыродазнаўчых навук (1844). Убачыў знішчэнне Батанічнага сада, які развіваўся яшчэ ў трыццатых гадах пад кіраўніцтвам Горскага, а пасля таго, як зачынілі медыка-хірургічную акадэмію, быў перароблены ў парк. Вір навуковага жыцця ў Вільні спыніўся на шмат гадоў. Таму не дзіўна, што напісаны прафесарам пад канец жыцця "Дзённік" прасякнуты горыччу.

Станіслаў Баніфацый Юндзіл памёр 12 кастрычніка 1847 года ў Вільні, дзе быў пахаваны на Бернардынскіх могілках. Яго сваяк – Юзэф Юндзіл – паставіў там помнік, на якім ёсць надпіс: "Прыродазнаўства ў краіне пашыральнік, Батанічнага саду ў Вільні стваральнік". Яго жыццёвы і навуковы шлях даказвае, што на шырокую, сусветную навуковую арэну магчыма выйсці з дапамогай таленту і стараннай працы нават з самага малога горада.

Крыніцы:

Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Шчучынскага раёна. Мн.: БелЭн, 2001. ст.70-71.

http://pawet.net/book/hist/jndzil_by.html